ٻنڌن

Bandhan…

سندري اتمچنداڻيءَ

جون

شاهڪار ڪهاڻيون

(Sundri Uttamchandani)

www.sundriuttam.com

www.sindhisangat.com

Download free Sindhi movies from www.sindhisangat.tv

فهرست

1. کير پريا هٿڙا
2. مان ترسنديس
3. جيئڻ جي تمنا
4. نينهن جا ناتا
5. ساٿي
6. ولايتي گهوٽ جي ڳولها
7. سنڌي ٿي ويا داڻو داڻو
8. ٻنڌڻ
9. ڏيهه ٿيو پرڏيهه
10. مني کهاڻي
11. پکي سونهبو پنهنجي

جيئڻ جي تمنا

سچ ته منهنجي جيوت جو جهاز ڪڏهن ڪو ٽٽي چڪو هو. پر وچ سير ۾ لڙهندڙ انسان ڪي ڪوئي تختو هٿ چڙهي وڃي ته جيئڻ جي تمنا منجهس ڪيئن نه ڀرپور زور لڳائي جاڳي اٿندي؟ ليڪن ان مهل ڄاڻ جو ڀريس ته سامهون مانگر مڇ تاڙيو وينو آهي انهيءَ تختي ڪي ته ڪهڙي حالت ٿيندي انهيءَ تختي سان لپٽيل انسان جي! ٺيڪ اها حالت آهي اڄ منهنجي ڪنهن وقت لئين پيو لڳيم ته هنن پيرن ۾ وڏيڪ ٽاقوڙا هڻڻ جي سگهه ئي ڪانه رهي اٿم.

مگر هن پنجٽيهه ورهين جي سندر جوان اپريل اسريل سرير اندر جا جيئڻ جي تمنا ڪوٺان ڪوٽ پري پيئي آهي ان ڪي ڇا ڪريان!

مگر جيوت جي هن آخرين گهڙيءَ ۾ ٻه ماضيءَ جا ورق لئين پيا اکين اڳيان دهرائجن ڄڻ انهن جي مون سان ڏاڍي گهري دوستي آهي.

جيوت جو جهاز ٽٽڻ کان اڳ ٻه هو ئي منهنجا ساٿي هئا ٽٽڻ جي ويچار تي ڪل پيئي اچي. جهاز سڄو هوئي ڪٿي؟ جنهن غريبيءَ ۾ جنم ورتم سا ته پراڻي تن لڳل ٻيڙي هئي، جهاز ڪٿي هو! هن ٻيڙي ۾ اُما هر سال هڪ جيو جي واڌ ڪندي ٿي ويئي. ٻيڙي ٽٽي تنهن کان اڳ اما جي همٿ ٽٽي پيئي.

ٻلبو ڪم ٿان ڳهي جو اچي گهر جي ننڍڙي ڪمري اندر اسان ڊزن ٻاتين جي ٻاندر سينا جي وچم پوندو هو ۽ ”خميس ڪانهي، اڄ ڪتاب ڪونهي“ جي رڙو رڙ ٻڌندو هو ته ٻر تي پوندو هوبس پوءِ اُما سان سندس چڪري شروع ٿي ويندي هئي. ڪانو ڪي لڙڻ مزو! اسين ٻار ماءُ پيءُ ڪي وڙهندو ڏسي پاڻ ۾ خوب ٺونشا ٺونشي شروع ڪري ڇڏيندا هئاسين لڪن پراڻي ٻيڙي ڪي ڄڻ ڄڻ لهرڪو ايندو هو ٺڻ ٺڻ اسين پاڻ ڪي مضبوطيءِ سان جهلڻ جي ڪوشش ڪندا هئاسين. وڙهڻ ۾ وڏيڪ هوشيار ٿيندا هئاسين.

هڪ ڏينهن ٻيڙي ماڻ ٻار گهٽڪڻ جي قطب نما جي سئي منهنجي ننڍي ۾ ننڍي پاءُ طرف ڦري ويئي. ڪنهن شاهوڪار ٻي اولاد عورت ڪيس هڪ سوني زنجير ۽ ڇئن سون رپين ۾ خريد ڪرڻ چاهيو. آڌي رات جو اُما جو رودن منهنجي ڪن تي پيو. مان اکيون ٻوٽي ڪن ڪڙا ڪري هن ٺئين طوفان جي گذري وڃڻ جي راهه تڪڻ لڳيس.

اُما سڏڪا ڀري چئي رهي هئي: مان پٽ جهڙي شيءَ ڪيئن ڪڍي ڏينديس. چوان ٿي پٽ ڏاڍي وڏي وُٺ اٿيئي نه ته دنيا چو پٽ پٽ ڪري مري ها.

ڀالي ڀولي اُما اهو ڪيئي سمجهي ته هن غريب شاهوڪار سرشتي جا نيم هر انسا ن سان سا ڳيءَ طرح لاڳو نه ٿيندا آهن. غريب وٽ جوئر جي ماني مني لڳندي آهي. شاهوڪار وٽ ان جو ميناج ليکي ۾ نه هوندو آهي ٻلبي ته ان سچ ڪي خوب ڄاتو ٿي تڏهن ٻه چيائين ٻس ڪر ڳهيلي، آڌي رات جو نند ڪٽي ڦٽايي اٿيئي. پٽ پٽ پٽ . پٽ ته ڪتيون ٻليون ٻه پيئون ڄڻين.

ليڪن هيءَ نادان دل جا غريب چاهي

شاهوڪارجي ڇاتي ۾ هڪئي جذبي وهيڻي هوندي آهي، ان جي ڀاو سان ڪير پڄي.

اُما اُتي پٽ ڪي گود ۾ کڻي اوڇنگارون ڏيڻ شروع ڪري ڇڏيون. منهنجي وڏي پيڻ ۽ وڏو ڀاءُ ٻه اُتي وينا. ڪيڏيءَ وڏي دل سان هنن لڙاڪو سپاهي ٻڻجي اما جي ممتا کي ٻچاءَ ڏيڻ جو آٽت ڏنو.

ان لاءِ سبب اجا ٿئين ٻه مان نه ڳولي سگهي آهيان ٻنهي چيس ٻس ڪر اُما! صبح جو اچي ته سهين اها ريشمي پڙي واري ڏندر، ته ڪيئن ٽا درٻاهر ان ئي نوڪدمشن جوبورڊ ڏيڪاريونس.

صبح جو اهوئي ٿيو جنهن جو هنن ٻانکن سپاهين اعلان ڪيو. مون هن جنگ ۾ ڪوبہ ڀاڱو ڪين ورتو. پر هن واقعي منهنجي سيني مٿان جيڪو اُمٽ گهاءُ هڻي ڇڏيو ان کي پريندي اڄ پنجٽيهن سالن جي عورت اچي ٿي آهيان. ڪير ڄاڻي رڳو منهنجيءَ ئي دل تي ايڏو گهاءُ ٿيو يا اسان ٻنهي ڀينرن منجهان هر هڪ جي دل تي بہ اهو سڀ ڪجهہ اُڪرجي ويو.

نہ تہ ڀلا ٻيا سڀ ٻئي ڀينر بہ مون جيان لڙاڪو ۽ خود مطلبي ڇو ٿي پون ها؟ مون تہ سوچي ڇڏيو اگر جيئٽو آهي تہ هڪوار شاهوڪار ضرور ٿينديس. پر اها ڳالهہ اسانجي مغز ۾ ڪير وجهي تہ جئين پئسو پئسي کي ڪمائيندو آهي مٿان خود غرضيءَ بہ ٻين جي خود غرضيءَ کي وياج سوڌو ڪٺي ايندي آهي. ان هونديءَ بہ سڀ هن عجيب ويڙهہ ۾ ٿپي پياسين. پهريون قدم اهو ڪنيونسين جو وڏيءَ ڀيڻ جي هڪ ٻئي نل گهر ۾ شادي ڪرائيسين. ڇوڪرو ٻيمار مليو پر شاهوڪار هو. پر اڃا ڀيڻم جي پيٽ پري ڪاڏو ڪلئڻ جي سٽ بہ پوري ڪانہ ٿي هئي جو هوءَ وڌوا ٿي ويئي. سندس ساهرن جو نمونو اسانجي گهر کان بلڪل علحدو هو. ڀيڻم ان سانچي ۾ ڦهڪجي نہ سگهي ۽ پوري ٻارهين مهيني ساڳي تٿ ساڳي تاريخ تي گهر موٽي آئي.

اما جو گنل سرپرست نانيءَ جو ڏک سهاري نہ سگهيو ۽ هوءَ پرلوڪ پڌارجي ويئي. هاڻ تہ هن ڀيڻ جي هن گهر کي، ضرورت بہ ڏاڍي هئي. سندس اتساهہ ڏيارڻ سبب هڪ هڪ ٻار گدا مان شاهہ ٿي پيو. ڪو لغڙ وڪڻي پئسا ڪمائڻ لڳو تہ ڪنهن گهٽيءَ ۾ ٻارن کان نال اُڳاڙڻ شروع ڪيو. وڏن ڀيڻرن ڇوڪرا پاڙهي يا فارين جا مال وڪڻي اسان جي گهر ماڻهڪ کي پيچائڻ جي سخت ڪوشش ورتي، ڪمائي وڏڻ لڳي. سهٽا ڪپڙا پائڻ لڳاسين پر سچ تہ اجلبہ "هٿ ۾ هريڙون، گوڏ ۾ پتاشا" هئا. پئسي وڏڻ سان گڏ شڪ شبهلبہ ڪجندا آيا. اسين هو وقت هڪ ٻئي وٽ لڪل پئسي هجڻ جو شڪ آڻڻ لڳاسين. ننڍڙو گهر ۽ 11 ڀاتي. جيڪي آيو ٿي سو سواها ٿيئي ويو. گهرجن جي اگنيءَ مٿان هيءُ گهر شيطان جي ديگڙي جيان رجهندو ٿي رهيو ٻلبي جا هڏ سويلئي ڪمائڻ کان جواب ڏيئي ٻيٺا. ان سان گڏ سندس ڏيا ميا ڪي بہ جواب ملي ويو. ايتري قدر جو هن شيطان جي رجهندڙ ديگڙي اندر جڏهن ڀيڻرن ڀينرن جي ويڙهہ هلندي هئي تڏهن مٿن ڪم فهم اکرن جي ٻوڇار ٿي شروع ويندي هئي: "ٻيدا هيڏو هلٽ پيدا ڪيو اٿئي تہ هاڻي پالڻ جي بہ ذميواري کڻ نہ!"

فاقن کان پولو ٿيل سرپرستارن جون ٻي عزتيون سهي پتنيءَ جي پنيان راهہ ڀاني وٺي رمندو رهيو. هاڻي ماڻبہ سويل ئي اسڪول کي سلام ڪري اچي گهر ويٺيس. وڏي ڀيڻ جو جواني ۾ ئي گهر ٽڙ جي سک کان وانجهجي ويئي، سو سندس مغز جون رڳون بلڪل ئي ڍليون ٿي ويئون هيون. غصي ۾ ايندي هئي تہ ڪلاڪن جا ڪلاڪ پيئي سيني سان چپ پوندي هئي. پر ڪنهن کي ڪيئن سمجهائي سگهجي تہ هن حالت جو ڪارڻ صرف اسانجي گهر جي پاڙن ۾ لڳل غريبيءَ جو ڪيئون ئي هو.

ڀيڻر وريبہ پنهنجي ٻاهين تري پيا. اسڪول ڪاليج پڙهي ماڻهن سان گسجي پيسجي ڪجهہ ڪجهہ ماڻهپي ۾ اچي ويا پر اسين ٻئي ڀينر پنهنجيءَ ئي حسرتن تي سوچيندي بلڪل چيڙاڪ طبيعت ٿي پيئوسين.

اوچتو هڪ ڏينهن وڏو ڀاڻم لؤ مئريج ڪري

آيو. ماڻهو مئين ڪنوار لاءِ سڪئون ٻاسيندا آهن، پر اسان هن سوڙهيءَ سوڙ هيٺان هڪ جيو وڌيڪ آيل ڏٺو تہ نپئي ٽري ويا. ويتر ڇوڪري پنهنجي آئيندي جي سمر لاءِ ڏيتي ليتيءَ بہ ڪين ڪٺي آئي هئي تہ اسان ڀينرن خاص ڪري مون کي تہ ڏاڍو غصو لڳو.

جيڪي ڪجهہ آٽي ها اهو شايد منهنجي اڪلائڻ جي ڪم اچي ها. ليڪن مئين نہ ڪندڙ ڀاءُ تہ جنسي اکين جو رت ٿي پيو، آلاجي ڇو مون کي مئين محسوس ٿيڻ لڳو تہ هن منهنجو حق هڙپ ڪري پاڻ کي سکي ڪيو ٻنهي کي گهمندو ڪلئيندو ڏسندي هئس، تہ دل جي الاجي ڪهڙي ٿهن مان الاجي ڪهڙي اپور ٽٽا جي ياونا منهنجي تن بدن ۾ پکڙجي

ويندي هئي.

گهر ۾ ٻه ڪمرا هئا. هڪ ۾ مان ۽ وڏي پيٽ ۾ ٻيءَ ۾ پاڇايم سوڙو گهر جو سڄو هلڻ هو. جيئڻ ڪٽي هو. پيڻ هڪ سهارو هئي. پر پريم جي وسڪار جا هن ٽئين چوڪريءَ گهر ۾ آندي هئي ان کان پيٽم کي سخت نفرت هئي. چواند آهن جيڪي ڪجهه نه پلئي سگهبو آهي، ان لاءِ سڪ ٿيندي آهي. پر اهو به هڪ عجيب سچ آهي ته جيڪي ڪجهه نه پلئي سگهبو آهي، اهو ٻين کي پلئيندو ڏسي ان لاءِ نفرت جاڳي ويندي آهي . پيٽم رات ڏينهن هر ڳالهه ۾ پاپيءَ جو وروڌ ڪرڻ جو پاٺ پڙهڻ لڳيم.

اڄ سوچيان ٿي ته پاپيءَ سان وير رکڻ لاءِ ڇا هڪ اهو ئي سبب هو؟ نه، شايد ٻيو به هڪ سبب هو. هن جي مالڪي کسجي وئي هئي. ”گرهستي جي مالڪي حاصل ٿيندي آهي شيوا پيار ۽ پنهنجائپ ڏيڻ سان“ اهي لفظ به پاپيءَ منهنجي موڪلاڻي وقت چيا هئا. نه ته اسان جي گهر ۾ پاولئن جي ڏي وٺ وارا سودا ڪوئي سوچي به نه سگهيو هو. ڪنهن کي ڪل ئي ڪين هئي ته اسانجي هن شيطاني رجهندڙ ديگڙي اندر به کي اهڙيون ڪلون رکيل آهن جن کي ٻڌڻ سان نوان نوان سياءُ پيدا ٿي سگهن ٿا، نيون نيون رغميون ملي سگهن ٿيون. گهٽ ۾ گهٽ وڏي پيڻ کي ته انهن ڳالهين جي ڄاڻ بلڪل ڪين هئي ۽ مون جو هميشه سندس ئي نقش قدمن تي هلڻ جي ڪوشش پئي ڪئي ته مان به انهن ڪلن کان ڪافي حد تائين ٻي خبر هئس.

هڪ ڏينهن پاپيءَ وٺان مون کي مڱڻ جي رٿ ملي. چوڪرو غريب گهر جو پر ڪمائيندڙ هو. اسين ٻئي وشواس نه پئي ڪري سگهياسين ته پاپيءَ ڪڏهن اسان جي چڱائي ڪري سگهي ٿي. اسان ڪلم ڪلا ڪيس چئي ڏنو ته نڙان مان ڪڪ آهين ان ڪري ان کي ڪنهن ڪنڌ گهر ۾ اڇلي پاڻ هن گهر ۾ موجون ڪرڻ ٿي چاهين. هوءَ سراپجي وئي پر چيم جو ٻئي جي دل سان اسان جي ڳالهڻ تي کهڙي ويڌن وهندي سو ته اسين سکيون ئي ڪين هيوسين ۽ سو به پاپيءَ جي دل کي ڏسون، جنهن کي اسان نس نس سان ڌڪاريو ٿي!

ڪنهن طرح وڏيءَ پيڻ جي نصيب ۾ ئي مون کي مڱڻ جي وڏي ۾ وڏي سوپ لکيل هئي. مون کي جنهن وقت ٻڌايائين ته چوڪرو اڪيلو ئي لکين ٻيڙين جي وڏي بزنيس جو مالڪ آهي، نوڪر چاڪر درتي اٿس، ڪلهه سس ڏيراڻي مون سان ملڪيت ۾ حصيدار ٿيڻ واري ڪانهي، تڏهن مون ’اتي پيڻ کي هڪ شاهي پاڪر پاتو. زندگي ۾ پهريون ئي پيرو پنهنجي پيار جي جذبي جو اظهار ڪيم. هڪڙي نفرت پري نگاه پاپيءَ تي چليم. دل ۾ چيم ته هاڻي ڏسي وٺنديس ته ڪيئن ٿي مون سان ٻرميچي؟ هوءَ ته پئي کلي ۽ وهي. شاديءَ ۾ منهنجي پتيءَ کي ڏسڻ سان اکين ۾ آنسون پر جي آيس. موڪلائڻ مهل به پاڪر پلئي روئي پيئي. منهنجو پتي پڪيءَ عمر جو هو. هوءَ ان سبب ڏاڍو دکي ٿي هئي. سندس اهو هر مترتا جو وڌايل هٿ ڏسي مان هارلئي وينيس. ٽئين گهر ۾ اڇي رنگ ئي اور ڏنم. پلجي ويس ته مان کو ڪڏهن انهيءَ رجهندڙ ديگڙي مان نڪري ملئي هئس جنهن ۾ غريبي ٻک پبي لڇڻئي سبب فقط وير ساڙ ۽ جلڪو پچڪو ئي رهندو هو. وڏي وڏي گهر ۾ وڏين وڏين ديوارين اندر اڇي دلئي وڏي ٿي پيئي. سچ ٿي چوان شادي کان پوءِ کي ڏينهن ته جنسي ڪنهن ميري فورلئوند ۾ چڙهي دنيا جي مٿاچري جي ساري سندرتا کي اکين جي پلڪن سان ڇهندي ٿي رهيس. مگر اوچتو ميري گورلئوند ٻيهجي ويو، يا چوان ٻيهاريو ويو. وڏي گهر جون پڦيون، چاچيون، ماسيون ٱلاجي ڪير مون کي ورلئي وئيون. پيڪن ۾ ٻه پاءُ پيڻ ڪي به ڪڏهن پنهنجي خوديءَ جي گهيري ۾ دخل ڏيندو ڪين ڏنو هوم پر هتي ته ٱلاجي کهڙا کهڙا ڏورانهان سڱ به ميڙاڪو ناهي هر ڳالهه ۾ دخل ڏيڻ لاءِ مڙي آيا هئا. چي: ننهن ڏيءَ کهڙي جا سنهو نه پينهي. ڏرن ڏيرڪن لاءِ من ۾ پلي ڪپ ڪاتيون هجن، ماڻهو ٻاهران ته ويهه هٽ ويهه جي نيتي رکي. چوڪري، مڙس جو هيڏي ڌن وارو مليو اٿيئي ته ان جي ٻيهان ٻيهان نه ڪندينءَ ته پڇندءِ ٿوري ئي؟

تڏهن هنن سيني شاهوڪار استرين جي وچم مان ڏاري هئس؟ چوجو غريبن جي ڌيءَ هئس. پيڪن ۾ ته مان فقط ٿلهو

پيهڻ ۾ ٺلهو ڪلڪڻئي سکي هئس. سنهو پيهڻ. چاهي ڪنهن جي پرپٺ گلا ۾ منهن تي چٽ چٽ ڪرڻ. هي شاهوڪاري سماج جا نيم ته مون کي ڪوشش ڪنديهه نه پئي آيا. پر پتيءَ جو پاند پڪڙي اهو سڀ سهيئي رهڻو هو. جاتم ٿي ته ته سيني جي نظر ۾ ڪريل هئس. چرچو مسخري نڙو نڪاءُ جو نئي آيم ته هنن جي صحبت ۾ اُڪري اُڪري پئي لڳيس. پتيءَ کي سمجهڪيندي هئس ته سادي سودي آهيان پر ڪنهن کي منو ته ڪين ٿي گهران.
ٻين جي هيڏي جلبچ تي هئي سو سوچي چڏيم ته هنن مٿن ملڪتن سان گهٽي آوت جاوت رنديسئي ڪينهبس هڪڙي پتيءَ جلئي پير ڪٽي پڪڙيم. سچي ساگر جي سطح تي ٺلڪندي لڙهندي فقط انهيءَ هڪئي تختي تي ڪٽي جي سان لاتو. هوم... مگر اج چا ڪريان؟ ڊاڪٽر چوي ٿو. پتيءَ جي ڪپڙيءَ ۾ مبس ڪٽلئي ايترا هئا....
اڙي جيوت جا راڪاسهڊاءِ مان ڪيڏانهن وڃان ڪهڙي جهان ۾ وڃي رجام؟ پتي جي جيئريئي جن عزيزن مون کي غريب گهر جي ڇوڪري سمجهي ٽپ ٽپ تي منهنجيهبي عزتي تي ڪئي. سي اج چا چا نه ڪندا..... مڙس جي پڇيءَ نه چيو. ڪيو هن ڪٿلن جي ڏي ڪيهاهر. منهنجي پاءُ ڪيئيهن سالن ۾ ڳهي ويئي. هن شاهوڪار جهان جا ماڻهو ته غريب جهان ڪانهه وڏيڪ گهرجن جا غلام آهنهئي جي هر سکي کي هرپ ڪرڻ لاءِ هتي ماٿ ميٿ ۾ خوب گهاٽ گهڙيا آهنهاهرئين صلح سالت جي سطح هيٺان خود غرضيءَ ۾ ويڙه جهيڙ جا خوب اونهان کن لڳا پيا آهن هت. مون کي ته لڳي ٿو ته هتي پنهنجو حق ونڻ لاءِ اڳيئين جهان ڪانهه وڏيڪ زور لڳڻڻو پوندو مان ته سمجهان پيئي هن پاتالي پاڻيءَ واري ساگر مٿان ترڻ جي جاڻئي ڪينمئي اٿم.
تڏهن چا موت جي راڪاس اڳيان سڀ هٿيار اڇلي ڦٽا ڪري ڇڏيان ۽ جيئڻ جي تمنا کي ڪچلي ڇڏيان؟ نه نه. ماضيءَ جا ورق ورڪيندي‌هانهن ۾ مئونهل اڇي ويو آهي. هن جيون مرڻ جي ڪروڪيتر ۾ وري چڪري ڪلڪٽي پوندي. جهاز ٽٽي پيو ۾ تختو چڻلڪجي ويو. ته چا ٿيو؟ پوءِ جيئڻو آهي مون کي ! مان ڪين مرنديس. پنهنجيهانهين ترنديس... ***

نينهن جا ناتا

لفافي جي مٿان ته منهنجي ايڊريس هئي پر پنيان؟....

ٻه جلي جي هزارين تارن گڏجي هڪ شاڪ هنيو دل آندر! ڪرسي جي پٺ سان پٺي لڳائي ڇڏيم. ڪجهه دير ٻند لفافي مٿان نيام، هڪ ٻلڪل ٽئي ڌاري نيلم هلندي چلندي رهي ... پيتي ٻند نه ٿي ٿي سگهيس. هوءَ زوري ڪپڙا ٺاهي اها ٻند ڪري رهي هئي. ڪمري جي وچ تي پهچي ٻه مان ڪيس ڪجهه چئي نه سگهيو هوس. ها ڻ همٿ ڪئي ڪري چيم،

”نٿي ٻند ٿئي، ته زوريءَ ڇو ٿي ٻند ڪرين ٻه ٿي ڪپڙا ڪڍي وٺ نه!“

نيلم جو هڪ هٿ پيتي مٿان ٻيو هٿ زمين تي هو. وڏيون ڪليل اکيون مون طرف ڪري، هوءِ ڪن لاءِ فريزنگ پوز ۾ ڏسندي رهي.

نيلم کي ڪجهه ٻه چوڻ جي اهڙي گهڙي هئي پر سندس اکين ۾ ايترا سوال پريل نظر پئي آيا جو مونکي جيڪي ڪجهه چوڻو هو سو سڀ وسري ٿي ويو.

اڇل ڏئي هوءَ پيتيءَ مٿان چڙهي ويٺي ۽ پيتي ٻند ٿي وئي. هن اُتي ٺيڪ پڪين سان منهن اگهيو. ٺيڪ ته سندس منهن تي مونکي پگهر جو هڪ ڦڙو ٻه نظر نه پئي آيو، پوءِ ٻه هن منهن اگهيو. مونکي ياد آهي سندس اها شڪل گلابي سندرتا، چمڻ جو احساس اپاريندڙ تازگي ... مون اکيون هيٺ ڪري غاليچي جي گلن ۾ نهارڻ پسند ڪيو ۽ هوءَ ٻه ڪمرو ڪٽي ٻاهر هلي وئي.

”ٽئڪسي - ٽئڪسي“ ٻاهرين، پري ڪان آواز آيو. سرير ۾ اوچتو ڦڙتي اچي وئي ۽ ٻاهر نڪري پڪاريم - ”نيلو!“ اوچتو منهنجي اکيان هڪ اچي پت ڪڙي ٿي وئي ٻه ٻلبي جو ماٿري جي سکيا ورتل قداور - سرير!.... نظر جو ٺڪرو نندوءِ ٿي ويو. ”هن گهر ۾ هن عورت لاءِ ڪابه جاءِ ڪانهي!“ ٻلبي جو حڪم نڪتو. منهنجي وات مان اکر ڪونه اُڪليو. اندر هليو آيس.

آڄ ساڳيءَ نيلوءَ جو خط آيو آهي. هيءُ گهر، جنهن ۾ نوڪر چاڪر ۽ الاهي مهمان، ڪتا ٻلا ۽ ٻلبليون - طوطا، خبر ناهي ڪيڏو عالم پلجي رهيو آهي ۽ اتم نيام لاءِ جڳهه ڪانه هئي!....

خط نه هو، ڇهن پنن جو داستان هو:

منهنجن ٻارڙن جا ٻه ڏي،

طلاق نامو هٿ ۾ ملڻ کانپوءِ مونکي خط لکڻ جو نه اڏڪار رهيو آهي، نه رڃي. پوءِ ٻه خط لکڻ ويٺي آهيان. خبر ناهي ڪهڙي اها پريرڻا آهي - شايد پنهنجي نوڪريءَ جي دوران (مونکي سوشل ورڪر طور ”بيوٽي پروپيلر مل“ ۾ نوڪري مليل آهي، اڳيئي خبر پئي جي چڪي هوندي توهان کي) جيڪي آزمودا مليا آهن تن مان، پنهنجي جيون جي ڀڃڻ ٽٽڻ جا ڪجهه ڪارڻ معلوم ڪري ورتا اٿم، اهي ئي توهانکي ٻڌائڻ ٿي چاهيان.

ڪهڙي نه عجيب ڳالهه! هي نوڪري اهڙي آهي جنهن ۾ مونکي هن مل جي مزورن ۽ مزورياڻين جا جهڳڙا ساجهائڻا آهن، ڪين سٺيون عادتين سيکارڻيون آهن، سندن پيڳل رشتا ناهڻ جو ٻه تن ڪرڻو آهي - آهي نه انڌي جو انڌن کي رستو ڏيکارڻ وارو ڪم!

مگر آنڌن کي راهه ڏيکاريندي، روشني منهنجين اکين ۾ کهي ٺئي آهي!

توهان جي گهر ۾ شادي ڪري اچڻ سان ئي مونکي محسوس ٿيو هو ته منهنجي پيڪي گهر ۽ توهان جي گهر ۾ تمام گهڻو تفاوت آهي. پئسي، پنجڙ، سندرتا ۽ سماجڪ درجي ۾ ته ٻئي گهر ٻلڪل هڪ جهڙا هئا ٻلڪ ڪلا - وڪاس ۾ ٻه

توهان جي گهر ۾ جيڪا ڳالهه وڃڻ جي لحاظ کان ترقي ٿيل هئي، انلاءِ گهٽ ۾ گهٽ هڪ جنم ته ڪنهن کي به لڳندو هئي پري جيڪر! ۽ ڪلا - وڪاس منهنجي ماڻهن جي گهر ۾ به گهٽ ڪين ٿيل هو. مون جنهن وقت نرت - ڪلا م نالو ڪڍيو هو، ان وقت منهنجي ننڍي ڀيڻ چترڪاريءَ ۾ انعام ڪٿي چڪي هئي - وڏي ڀيڻ هڪ سٺي اسٽيج ڪلاڪار ٿي چڪي هئي ۽ وڏي حاصلات ته اها هئي جو گهر ۾ ماءُ پيءُ ننڍي ٻار اهڙي پيار ۽ ساوڪ سان ٿي ورتياسين، جو جهڳڙو اکر اسانجي ڪٽنبي ڊڪشنري مان بلڪل غائب ٿي ڏنو! اسان جو پيءُ بلڪل ئي نرم دل وارو انسان هو. سڀني پٽن جي گهوٽ جو هيبيت زبان تي هوس: نمي ڪمي نهار تون، ڏمر وڏو ڏک. انجي ٻنهي ٻٽڙ توهان جي دادا چاڪاڻ ته ملٽريءَ ۾ نوڪري ڪئي هئي انڪري، هر ڳالهه ۾ ڪيس پنهنجو آرڊر مڃڻ نيڪ لڳندو هو. هو اها ڳالهه پلجي ويو هو ته گهر ملٽري جو مورچو ناهي، گهر وڙهڻ لاءِ تياري ڪندڙ لشڪر ناهي - گهر شانستي ۽ سرجنا جو هڪ آکيرو آهي. جتي سوڙهيءَ پل تان لنگهندڙ ٻن ٻڪرين جيان هڪ کي هيٺ ويهي ٻيءَ کي مٿان لنگهي وڃڻ به ڏيٺو پوندو آهي. توهانجي ماءُ سڀني هنجي دڙڪي داب ۾ رهي. پتي پتني پريم - ٺهين زمالي جو. استري پرش وارو دوستاڻو پريم چا ٿيندو آهي. اهو هنجي سمجهڻ کان ٻاهر هو. هن پنهنجو سارو ناري پريم سميٽي، ماڻري پاؤ ۾ آٽي، توهان ٻنهي پٽن مٿان پلٽي ڇڏيو هو. مان ٺهين قسم جي دوستاڻي پيار جي ويچارن سان گهر ۾ گهڙيس. جنهنکي هوءَ سمجهي نه سگهي. توهان به فقط شاديءَ جي نواڻ تائين انکي سمجهيو ۽ انکانپوءِ هر وقت توهانجي وڏين اکين ۾ هڪ ڊپ اٿلندو محسوس ٿيڻ لڳم. هرڳالهه تي چوڻ لڳا: هيڏي وڏي گهر جي ننهن لاءِ اسٽيج تي ناچ يا اهڙن جهڙن ماڻهن سان گهر ۾ گڏجڻ نهي ڪين ٿو.....

اڪثر شام جو توهان جا دوست توهان وٽ محفل لڳائيندا هئا. ڪڏهن سندن زالون يا ڀينرون به گڏ هونديون هيون. توهانجي گيتن، غزلن تي واه واه پوندي هئي. منهنجي اکين ۾ پاڻي تري ايندو هو مان پنهنجي ڪمري ڏي هلي ويندي هيس. ڪڏهن ڪڏهن پنيان ٻڌندي هيس، ”هن کي گاني مان مزو نه ايندي آهي!“ ۽ پنهجي ڪمري ۾ وڃي، وهاڻي ۾ منهن وجهي، خوب روئندي هيس. توهين، منهنجي پتي هجڻ جي حيثيت سنپالي رات جو 12 بجي منهنجي پلنگ وٽ اچي پڇندا هئا. ”چاٿيو توهانکي منهنجي ڳائڻ تي واه واه توهان کي پاءُ نه پيئي ....“

اوهه منهنجي زخم تي لوڻ! قتيل من، واه واه جي نشي ۾ ٿاٽ ٿيل پتيءَ کي ڇاچوي؟ مان ته محفل مان انڪري اٿي ويئي هئي جو سمجهيم پئي ته مونکي پنهنجي ڪلا پيش ڪرڻ ۾ به ته واه واه جو سک ملندو آهي! هيءُ نوجوان پتي، پاڻ واه واه جو ساءُ چکڻ کان پوءِ به، منهنجي من کي ڇوڪين ٿو سمجهي! مونکي هر وقت اسٽيج کان روڪيو ڇو ٿو وڃي؟ ٿوڪيو ڇو ٿو وڃي؟

هڪ ڀيري ساهس ڪري، من جو مونجهارو توهان اڳيان به رکيم. ليڪن توهانجون نظرون مونکي جواب ڏيڻ مهل ور ور ڪري ٻلبا جن جي ڪمري طرف کڄي ٿي ويئون. توهان جو جواب مونکي بلڪل ياد آهي. توهان چيو هو. هن ديس ۾ عورت ۽ مرد جو پنهنجو پنهنجو درجو آهي. تون ڪلاڪار آهين، پلي هجه. آرسيءَ اڳيان نچي ٽپي پنهنجو من بهلاءِ، پر تنهنجو اسڪولن ۾ وڃي ٻارن کي ناچ سيکارڻ يا خود اسٽيج تي اچڻ ٻلبا جن کي بلڪل ئي پسند ناهي ... ٻلبا جن تمبلباجن آهن، ليڪن توهان ؟؟..... ان وقت استري پرش جي هڪ جهڙائيءَ واري ٺهين ناتي جو ڪو به آدر نه ڪري.” توهان چيو هو: تون حد کان وڌيڪ ٿي ڳالهائيين هن گهر ۾ ٻلبا جو حڪم نه مڃڻ معني گهر کان ٻاهر هجڻ سمجهيئه ؟“

ان رات مون درياه جيترو رنو هوندو ليڪن سڀ بيسؤد! صبح جو مان ننڊ مان ئي نه اٿيس. توهان ڊاڪٽر گهرايو هو. سندس دوائن سان مان سجاڳ ٿيس. ڪجهه ڏينهن بعد ڊاڪٽر چيو هو: هيڏي سندر، شاهي گهر اندر، ڪا استري ايترو دکي رهي، جو بيهوش ٿي وڃي، سا ڳالهه مونکي سمجهه ۾ نٿي اچي؟

منهنجو من تہ ٻچيءَ تئين پريل هو. مان چلڪي پيس ـ من تہ ڪٿي، ڪنهن سان چلندي، ڇوٽڪارو تہ ملي!
۽ ڊاڪٽر ٿي پيو منهنجو همدم، منهنجو همدرد. سندس هئي صلاح تي، مونکي ورهيہارن کي ڊارما سيکارڻ يا ڪڏهن ڪنهن دور درا: ڳوٺ ۾ لرت پيش ڪرڻ جي موڪل ملي ويندي هئي. ننڍڙا گل، روشن ۽ مينا آيا تہ توهان جي ماءُ بہ منهنجي ويجهو ٿئي مگر هوءَ پنهنجي ماتري پريم جي سڪلہوتي کي وري تازي ڪرڻ لاءِ پنهنجيہارن کي ڪٺي ويئي! مان مجيان ٿي، مون ۾ ٻهارن سان ايترو نرم ورتاءُ ڪرڻ جو ڏانءُ اجا پيدا نہ ٿيو هو. مگر اُنهن ڪانسواءِ تہ منهنجي جيوتبڻجي پيئي سڪو وڻ! هونئبہ هيڏي وڏي گهر ۾، جتي پاٽيءَ گلاسبہ نوڪرڏين اتي ماءُ ڪيہارن جي ڪهڙي ٿي پرگهور لهڻي پوي!
منهنجي دوستاني پيار ڪان وانجهيل من اندر، ماتري پيار ڪان هٿايل من اندر، ڊاڪٽر جي همدردي هڪ نرم نازڪ سلو پيدا ڪيو. مان ڪڏي ڦٿو ڪيو! ليڪن توهان هڪ ڏينهن چيو: هي سالو ڊاڪٽر ڏينهن ۾ هڪبہ پيرو ضرور ٿو اچي ـ ٻلباجن کي تہ ڏاڍو غصو ٿو اچي هنبيڪار انسان تي.
من ۾ چيم، پتي ديو! اتي پنهجو آستان سنڀال ـ پنهنجي پتنيءَ کيہانهن وريئي ڇڏ: راٽي، تنهنجي من اندر ڪوبہ دک هجي، مونکيہڏاءِ مگر پرش جي فرض سنڀاليندي، پتيءَ جي فرض وساري ڇڏڻ واري کي ڪير اهو سڀ ياد ڪرئي!
مون وقت فقط ايترو چيوهو تہ هي گهر تہ سڄو ڏينهن مهمان سرا بڻيو ٿو رهي! ان ۾ مهمان وڌيڪ اچڻ سان ڪهڙو ٿو فرق پوي؟ توهان ڏمال ڪئي وراڻيو هوم: اهو فرق تون نہ سمجهاءِ مونکي ـ مان خوب ٿو ڄاڻان!
ٻئي ڏينهن تي، خودٻلباجن اُچي چيو: ” ڊاڪٽر جو هتي ريل ڇيل اچڻ، مونکي پسند ڪونهي. جي ڪيس اچڻ منع نہ ڪئي لٿيئي، تہ ٻڌي ڇڏ ـ تولاءِ بہ هن گهر ۾ جاءِ ڪانهي!“
مونکان هيءَبي عزتي، ملتريءَ جو آرڏ ربرداشت نہ ٿي سگهيو. نہ تہ ڊاڪٽر ڪامون لاءِ ايڏي آهميت تہ رکيئي ڪانہ ٿي، جنهن ڪانسواءِ مان رهي نہ سگهان ها! آخر شادي ڪيل عورتہنہارن جي ماءُ هجڻ ڪان پوءِبہ، توهان جي گهر ۾ عزت جي لائق ناهي تہ انجو گهر ۾ رهڻئي ڪهڙي اهميت ٿو رکي؟
۽ مان، توهان جو پتي پٺو پلو مان ڇوڙي توهانجي دل جي سختيءَ پريل طاق مٿان رکي آيس.
هڪ دفعو وريبہ، ڪن وچ وارن مونکي توهان وٽ واپس اچڻ لاءِ چيو هو. ليڪن مون جواب ڏنو هو: ” اگر پتي ديوخود اچي ڪوني وڃي، تہ وينديس“ توهان وٽان جواب آيو ـ ”جيئن پاٽيهي نڪري ويئي آهي، تيئن پاٽيهي اچي !“....
ڪيڏي نہ ننولي آهي! ڇا واقعي مان پاٽيهي نڪري ويئي هئس؟
۽ سيتا ماتا جي پرمپرا نڀاهيندي، مون مري وڃڻ قبول ڪيو، پر توهان وٽ موٽي، اڳي ڪان وڌيڪبي عزتو ٿيڻ ڪان، انڪار ڪيو.
ڪاش ! هڪ ڀئين رام جو جنم ٿي هن ديس ۾ ٻهڪ وجهي متي ڪٺي وني سيتا ماتا کي، دکن جي اڪيليہن منجهان! شڪتيونہڏن اندر، ميڻ جهڙو من! سيتا کي ڪڙو ڪري ڇوي: ”هل منهنجي جيون ساٿڻ ـ توڪان سواءِ منهنجو ڪوئي يگيہ سڦل ڪونهي، ڪئي پرمپرا پورڻ نٿي لڳي! مني هل مونسان!“
نيلؤ.
مون خط پڙهيہند ڪيو آهي. پر خط مان وڌايل هٿ منهنجي اڳيان پيو ڦري. سمجهان ٿو، طلاق نامو وٺڻ ڪانپوءِبہ منهنجو اتي وڃڻ ۽ پنهنجنہارن جي ماءُ کي ” مومل مني“ سڏي وٺي اچڻ منهنجي گهرجي پاتين کي اصل ڪين وڻندو. ليڪن هيڏو وقر جيڪو اڪيلو رهي، پنهنجن ماڻهن جي هيڏيءَبستيءَ وچم، پانکي قياس پرين نظرن جو نشانو ٿيندو ڏنو اٿم، سو ڇامون کي وڻندو رهيو آهي؟ هيترين زالن مردن جون همدردي ۽ قياس سببان وڌايلہبہ آگريون، پنهنجي استري جي وڌايل هٿ جي پيٺ ۾ ڪجهہ ڪينهن. پريوار جي نڪتچيني اگر اسانجيڻئين زماني جي جوانن ۽ جوانڙين

لاءِ ڦاسيءَ جي رسيءَ ٻڌجي پوندي تہ مان انکي ٿوڙيءَ ٻاهر نکري ويندس.

لڳي ٿو منهنجي هٿ ۾ لفافو ناهي، هڪ دوست جو نينهن جي ناٿ جو اڳيان وڌايل هٿ آهي.

ساٿي

گهڻي مشڪلات کانپوءِ هڪ اسڪول ۾ نوڪري ملي ويئي. فضا ۾ گيت گونجڻ لڳا. شيد هونءَ به گيت گنجندا هئا پر منهنجي من نوڪريءَ جي چنيا ۾ چور. زندگيءَ جي مناس کان ڪجهه وقت لاءِ منڪر ٿي پيو هو. اڄ وريءَ به پهاڙن تان لهندڙ ڌارا کي رڪاوٽ دور ٿيڻ تي نچي نچي ٻڪئي ٻڪئي، هيٺ لهڻ جو موقعو مليو هو.

مان صبح جو ڪلف لڳل ساڙهيءَ جو پلئه هوا ۾ لهرئيندي، اسڪوس جي عمارت جا وڏا وڏا ڏاڪا ٽپندي، پرار ٿنا تي اڇي حاضر ٿيس. سڄي اسڪول جا ماستر ماستريائيون شاگردن جي قطار اڳيان صداقت سانءَ بينا هئا. منهنجو من ته اڄ هڪ هڪ ٿئين مهاندي کي عجائب گهر جي چيزن وانگر چتائي چتائي ڏسڻ ۾ مشغول هو. نظر ڦرندي ڦرندي هڪ قداور ماستر تي اٽڪيءَ بيهي رهي. منهنجي دل ۾ هن لاءِ هڪ تشبيهه نهي ويئي، "وڏي ٿڙ وارو وڻ". هو پرار ٿنا مهل پهرين ڪجهه وقت اکيونءَ بند ڪيوءَ بيٺو هو، پر ٿوري دير کانپوءِ اکيون کولي يڪ ٽڪ ڏسندو رهيو. خبر ناهي ڇا ٿي ڏٺئين. سندس اڳيان اهڙي چيز ته هئي ڪانه جلئين ڇئجي. مانءَ برابرا ٿئين هئس، پر هن مون ڏانهن ته ڪونه ٿي ڏٺو. پرار ٿنا پوري ٿيءَ بارن جون قطارڱن هلڻ لڳيون تهءَ به هي شخص اهڙي ڪودرشيه ڏسي رهيو هو جو سڀ قطارون لنگهنديون رهيون پر هو ان ڏسڻ ۾ ٿئي مگن هوءَ بين ماستريائين سان گڏ مانءَ به سندس اڳيان لنگهي ويس ۽ ويندي ويندي ڏٺم ته سندس ويجهو اچڻ مهل هڪ ماسترياڻي عطر سان تر ومال کي مٺ جمان آزاد ڪري، هوا ۾ لوڏئيندي سرهاڻ پکيڙيندي ويئي. مون دل کان پڇيو، "هنءَ ٿئين ڇو ڪيو؟" دل چيو، مينڪا کي ڪين شؤق ٿيو هو وشوامتر جي اڏولتا کي لوڏئڻ تي!" پر هيءُ رشي ته اَچل ڪڙو هو.

اسڪول ۾ ٿنون ڪم سنڀاليندي به ٿي ڏينهن هيءُ شخص، ٿئين ڇئجي، ته مونکان وسري ويو هو. پر جلئين پنهنجا پير ڪتل سمجهيم، تلئين منهنجي نگاه "هن وڏي ٿڙ واري وڻ" کي زمين ۾ ڪتل پاڙن کان وٺي ٿارين پنن ويندي سندس پاڇي تئين ڊوڙي ڊوڙي جا چڻ لڳي. هڪ ڳالهه هنءَ بلت ڏاڍي عجيب لڳي. سڀ ماستر ماستريائيون ڪيس "بابا" چوندا هئا، پر هڪ ماستريائي ڪيس "پيئو" چوندي هئي. پڇا ڪرڻ تي معلوم ٿيو ته اها سندس ڌيءَ هئي. مون رسيس مهل يڪدم وجي ڪيس واڌايون ڏنيون. چيم، "ڀاڳن واري آهين، جو هڙو پيءُ تنهنجو بابا آهي". هو کلي کلي وجيءَ بيٺي ٿيندي، چيئين "وچءَ بابا ته تنهنجو هوندو، سڄي جڳ جو هوندو، مان ته ڪيس "پيئو" چوندي آهيان".

مان للبت ڦڪي ٿي ويس، ليڪن هار مڃڻ واري ڪين هئس، کلي چيم، " هڙي ماڻهوءِ کي مانءَ بابا ته ڇا، پر پنهنجو ساٿي سڏڻ ۾ به آر نه ڪريان".

"ساٿي" اکر تهءَ بيون سڀ ماستريائيون وري کلڻ لڳيون. پر اوچتوئيءَ بابا ماسترءَ بيٺو هو. هو چئي رهيو هو، "سچ ڪڪي! اسينءَ بئي اڄ کان وٺي هڪبئي جا ساٿي آهيون. " ۽ هڪ ڪرسي سيري ويهي رهيو.

چانهه اچي ويئي هئي. مون چاه جو هڪ ڪوپ، ٽري مان کڻي ساٿيءَ جي اڳيان وڌئي چيو، "ڪامريڊ" ۽ ٿئين محسوس ڪيم جڻ "ساٿي" اکر جيڪا سيني ماستريائين جي منهن تي کيان کشي چڏي هئي، ان جو ڏاڳو "ڪامريڊ" اکر سان هڪ ٿڙ ڪندڙ آواز ڪري ٽٽي پيو ۽ ڪمان هڪدم سڌي ٿي ويئي.

ٻئي ڏينهن ساڳي رسيس جي مهل هئي. هڪ ماستريائيءَ مونسانءَ بحث ڇئي ڪيو ته انگريزي ۾ ايترا ته گهڻا اکر موجود آهن، جو ماڻهو انءَ ٻولي ۾ پنهنجا خيالءَ بلڪل آسانيءَ ۽ نزاڪت سان ظاهر ڪري سگهيٿو.

"سنڌيءَ ٻوليءَ ۾ به پنهنجا خيال نزاڪت سان ظاهر ڪري سگهجن ٿا!" ساٿيءَ بلڪل نهر سان منهنجي پنيان ڇئي ڏنو. الاجي ڪتيري دير کان هو اتي موجود هو. مان ذرا ڇرڪي ويس. پاڻ سنڀالي ڪرسي تان اٿي ساٿي کي وهڻ لاءِ آڇ ڪيم ۽ هوءَ بنا مهرباني مڃڻ جي ويهي رهيو. سيني ماستريائين کي مخاطب ٿي پنهنجو پاسو پيش ڪندي، هو چوڻ

لڳو. شاه پنهنجي رسالي ۾ عورت کي گهٽ ۾ گهٽ ويهن نالن سان سڏيو آهي، ان لاءِ هن ڪئين اکر ڪتب آندا آهن. سنڌيءَ جو پورو پورو گيان هجيوَ ته ڏسو سنڌيءَ ۾ پنهنجا خيال سهڻي نموني ظاهر ڪري سگهو ٿيون يا ٻولي ڪئين ٻاهر چوڻ ته سنڌيءَ ۾ اکرءَ ڪونهن سا ته وڏي ارهه زوري آهي.

پيو ڪير شايد هيءُ اکر چوي ها ته مونکي پورو وشواس ٿئي ها. مگر ساٿي انسان جي اهڙي هو جنهن کي ڏسندي مان ودهي ويني هئس ته هي ڪو وڏو وينجهار آهي. جنهن کي هيرن لالن جي پوري پرک آهي. منهنجي اڳڪٿي غلط ڪانه نڪتي. پوءِ ڏينهن ۾ مون کي معلوم ٿي ويو ته ساٿي هڪ بزرگ ليکڪ آهي. سنڌ ۾ پلار ۽ هيس نندي شهر ۾ سو مونکي کهڙي ڪل ته هي صاحب ڪراچي جي مشهور معروف هستي آهي.

هڪ ڏينهن سنڌي ساهت سميلن ڪاميٽي جي ميٽنگ تان موٽي رهيا هئاسين ته ساٿيءَ منهنجي ڪلهي تي هٿ رکي چيو، "ڪڪي، تو ڪٿي پاڻ نڪتي رکيو هو؟" مان ڪجھ نه سمجهي سگهيس. ميٽنگ ۾ ته ساٿي جي هڪدم سامهون تي ويٺي هئي! کن رکي وري چيائين، "تون ناول به لکندي آهين؟" منهنجي دل ۾ آنڌي مانڌ مچي ويئي ته هيءُ ڦلڪڙ انسان منهنجي لکڻيءَ تي الاجي کهڙي ٽيڪا ڪندو. ليڪن جڏهن ساٿي چيو، "ناول ۾ جنهن ٻهڳڻي ٻولي چتر ۾ ويهي چٽيا اٿئي ان لاءِ توکي داد ٿي ڏيان" تڏهن هن درياه دل انسان لاءِ شرڌا کان منهنجو ڪنڌ جهڪي ويو. ساٿي ڪلي چيو، "تون ترقي پسند ليکڪا آهين؟"

مون ڪنڌ ڌوڻيو. تڏهن چيائين، شاباش آهي توهان ترقي پسند ليکڪن کي جن سنڌي ساهت ۾ سٺي پرمار ڪئي آهي."

مان ٻه ڀيرا ساٿي جي گهر هلي وينديهيس. هڪ ڏينهن ڪيس ٻستري تي ليٽيل ڏٺم. مضبوط سير هڪ رات ۾ ٿئي لبل ٿي ويو هو. ساٿي جي ڌي اکين ۾ نير ڀري مونکي ٻئي ڪمري ۾ وٺي ويئي. چي، "پيءُ ڊاڪٽر کين آرام ڪرڻ لاءِ چئي ويو آهي. پر رات کان وٺي الاجي کهڙا لٻول پيو ٻولي."

مون چيو، "ڇا ٿو چوي؟"

ڌيءَ ڌجهندي چيو، "چوي ٿو: مان هن ڀيري ڪٿ تان ڪين اُٿي سگهندس. پر منهنجي مرڻ تي اچا اصل ڪانهي. پلا سڄي عمر ڪيئين سچ جي ڪمائي سو ٻيماري مان ڇٽڻ لاءِ پئسو ڪٿان اچي!"

مان ولڙي تي ويس ٻه ٻلبا ...... ساٿي..... موت! هڪ عجيب سناٽو لڳي ويو. ڄڻ دل جي دک ڪٻيهي ويئي. مان ڏيري ڏيري وڃي ساٿي جي ڪمري ۾ ويهي رهيس. هو جاڳي پيو. مونکي ڏسي چيائين، "ننيڙي شاخ اچي ويئينءَ؟"

چيم، "توهان کي خبر آهي ڇهه ڇهين دفعي توهان کي ڏسي مون دل ۾ ڇاچيو هو؟"

"ڇاچيو هوءِ؟"

"مون چيو هو: وڏي ٿڙ واري وڻ."

"پر جنهن وڻ جي پاڙي کي ڪيڙو لڳل آهي، اهو وڏو ٿڙ رکي ڇاڪندو؟" ساٿي جي اداس نگاه ساري ڪمري جي ديوار تان ڦرندي ڦرندي دروازي تي پهچي ويئي. ڄڻ چئي رهي هئي، "الوداع ننيڙي شاخ!"

مان "الوداع" اکر جو تصور ڪري ڏکي ويس. ساٿي چيو، "سالن کان هي نگري ٻيماري هلندي اچي، پر هميشه هٿ تنگ هو. هاڻي ته ٻيماري رڳ رڳ کي وڪوڙي ويئي آهي..."

مون کي ساٿيءَ جي شاهوڪار دماغ جي ته گهٽي ڄاڻ هئي، سو چيم، "توهانجو هٿ تنگ ٿيو. ته ڇاٿيو توهين سناج جي ملڪيت آهيو. توهين ڇو ٻيمار رهو؟"

"هن سناج جي ملڪيت؟ . . ." ساٿي کلڻ لڳو. هڪ ڦڪي نراس کل. جنهن مان ساري زندگي جون نااميدون ۽ حسرتون ٽپڪي پيئون. "ڪڪي، هن سناج ۾ ته رپين پئسن کي ئي ملڪيت سڏيو ويندو آهي. انسان کي ملڪيت سمجهڻ ته شايد ٻي ڪنهن قسم جي سناج ئي سيکاريندي!"

ُان رات مونکي ننبڊ ڪينه آئي. ساٿي جون نا اميد نگاهون درين درن، طاقن پٽين تان هلديون اچيو اڳيان بيهن. صبح جو اک لڳي ويئي ته ڏسان هڪ سخت طوفان اچي رهيو آهي ۽ ان ۾ هڪ وڏي ٽڙ واروبڙ جو وڻ، پاڙن کان ڇڪجي ڇڪجي، زمين کان زوري پنهنجا پلءَ ڇڏائي، ڌڙام ڪري پٽ تي ڪري پيو. مان ڪيڪ ڪري جاڳي پيس.

صبح جو اسڪول ۾ ويس پر پاڙهڻ تي من نه پيو لڳي. دل جو تهن مان هڪ سڏ پيو اچي، "ساٿي!ساٿي . . . . او ساٿي"

موڪل کان اڳ ئي ٻلبلا جي گهر ڏانهن قدم هليويا، مگر چائنٽ وٽ اچي پاري ٿي پيا ....ٻلبلا جو وڏو وڏو سرير پٽ تي لاٿو ويو هو. سندس مٿن وٽ ڏيئو رکيو ويو هو. ساهت جو گهوٽ لاوٽن ۾ ويڙهيو ويو هو.

مان هڪ ڪنڊ ۾ ويهي رهيس. هڪ ٻيڙي پار ڪدي ڇئي رهي هئي، "هاءِ منهنجي لالڻ ڪٿين ڏينهن ڪٽڪ ڇڇٽي ۽ هڪڙي ڪتل تي به گذ ڪيو، پر پنهنجي لوڌ نه لاٿائين، هاءِ فاقن هٽي منهنجي لاڏل جون رڳون ئي نچوڙي ورتيون. . .

"

منهنجين اکين مان برسات ٿمي پيئي. ڪٿين انسان آيا ڪٿين ويا. شام ٿئين گلن جا ڍير لڳي ويا. مان ڪهڙا پشپ چاڙهيان؟ مونکي لڳين محسوس ٿيو ڄڻ منهنجن هٿن جون آڱريون رتورت ٿي پيئون آهن، منجهائئن رت جا ڦڙا ڳري ڳري لڪي رهيا هئا:

"ساٿي، جا سماج توکي پنهنجي ملڪيت نٿي سمجهي ان جي نسن مان رت ضرور سڪي ويو آهي. ساٿي، مان پنهنجي قلم سان انجي رت واهڻن ۾ پريل گند کي ڪرڙي ڦٽي ڪنديس. مان هيئر لکنديس، ساري عمر لکنديس. . ."

نوٽ:ــ هيءَ ڪهاڻي سر ڳواسي شري لعلچند امرڏ لومل جڳتاڻيءَ جي مرتيوءَ (اپريل 1955 ۾) جي صدمي جي اثر هيٺ لکي هئم. جيتوڻيڪ ساڻس ٻن ٽن دفعن کان وڌيڪ ملاقاتون نصيب نه ٿيون تڏهن به سندس شخصيت مون تي ڪافي اثر ڇڏيو، جنهن مان مٿين رچنا جنم ورتو آهي، جا حقيقت ۽ ڪلپنا جا ميلاپ آهي جئن اڪثر ڪهاڻي ٿيندي آهي.

ولائتي گهوٽ جي ڳولا

موتلمبلڪي جو اچي لمڪگوس مان لٿي ته منهنجو سڄو گهرمئي ڄڻ ولائتسبڻجي ويو. چمڪندڙمبئگون، ٽيپ رڪارڊر، گرئينڊنگ مشين، ٿرماس، وسڪي جونمباٽليون. مٿان جو موئل جو ڏي ڪان هڪ سينٽ جي شيشي پڄي پيئي ته پاڙي ويڙهي ۾ انجي خوشبوءِ خبر پهچلڪي ڇڏي ته مون وٽ فارين جلپئسينجر اچي لٿا آهن. اما وڏي نڪ ۾ ناس چپٽي وهي چيو،

”مونکي ته اها ولائتي عطرن جيمبانس وٽيئي ڪين. مونکي ته وٽي چندن جي سڳنڌ. “

مون سمجهيو ته موئل ۾ ڏيٽس ڪي اها ڳالهه نه وٽي هوندي، سو سندن دل رکڻ لاءِ ڪي پنهنجي من مان چيم، ”اما وڏي مان ته اڄ لنڊن ۾ پئرس ۾ اڏامان، واهه، ڇا تج خو شبوءِ آهي!“

منهنجي پٽ ماڻڪ چيو، ”اما وڏي ڪي ولائت وٽي ڪانه، انڪري نه نڪڙ ۾ ناس چپٽي لڪ ۾ وجهي پاڻکي ُاڏامڻ ڪان مبچلڪي ورتلئين نه.“ اسان سيني ڪي ڪل اچي ويئي.

اَما وڏيءَ، موتل جي ڏيءَ ڪي سڏ ڪري چيو، ”اڙي اوري ته اچُ سلوچنا، پنجن سالن ۾ جو ڏي ٿيمڪي آهين.“

سلوچنا ويجهو اچي چيو، ”گرئنڊ ما! مونکي سلي چئو، سلوچنا تمام اولڊ نالو آهي.“

اَما وڏيءَ نرڙ ۾ گهنج وجهي چيو، ”سلي؟“ ته ماڻڪ کان ٺهڪ نڪري ويو- ”يعنيمبيوقوف.“

سنگ ته موتل منهنجي پيڻ جي نران لڳي، پر رستو پاڻم پينرن ڪانمبه وڏيڪمڪتون انڪريئي ڏي ڪي شادي ڪرلڪڻ لاءِ مون وٽ اچي لٿي هئي. هڪڙي ملڪتين واريچيو، ”تنهنجي پيڻ نران جو ڏي لاءَ ولائتي گهوٽ ٿي گهري سو پئسو ڏوڪڙمبه چڱوئي ڪٽيمڪي هوندي، چو ته خبرملڪيتي ولائتي شيءَ ذرا مهانگي ملندي آهي.“ مون جو موتل وٽ گنيون ڊالر ۾ هيرن جون ڀڙيون ڏنيون هيون، سو خاطري ڏياري مانس ته نه رڳو مهانگو گهوٽ خريد ڪرڻ جي ڪمرئي اٿس، پر توهان ملڪتين وارين ڪيمبه ڏاڍڪي ڪميشن مڪلئيندي.

مبس پوءِ هئي ملڪتين وارين مبانيٽن جي چم چيري. فارين جي ڇوڪري جا رنگبرنگي ڪارڊ، چٺيون، فوٽا، الاجي ڇا ڇا ڪٽي پئي آيا. مون ۾ موئل گڏجي ڇوڪرن ڏسڻ جي ڪئمپين (هلچل) شروع ڪئي.

اَما وڏيءِ چيو، ”ڇو اچي ڇريون ٿيون آهيو. جيڪو ڇوڪرو آيو سو ڪٽي پسند ڪريو. پاڳ تي ڪٽي پاڙيو.“

جواب اسانمبدرن ماڻڪ ڏنس، ”اما! تون ڪهڙي جهوني زماني جي پيئي ڳالهه ڪرين. ماٺهو ٽڪي جو نڪر وننڊو آهي تمبه نڪي نوڪي ڏسندو آهي ته انم ڪا چيڙمبيڙ ته پيل ڪانهي. هتي هي نڪتيون آهن هڪمبه ٿڱيمبانهين ولائت جي نپي لڳل گهوٽ جي ڳولا ڪرڻ. لڪن جو ليڪو آهي!“

امان وڏي ڪلي پنهنجي پوٽي ڪي سر وئلئيندي چيو، ”هلئو پٽ انڪي ته نونگو هٽي ڏسڻ سانمبه سڏ ڪانه پوندي ته ڇوڪري جي رڳن ۾ رت ڪهڙو آهي نجه ولائتي ڪين ديسي.“

مان ته اهڙين ڳالهين تي ڪليمبه نه سگهندي هئس، مٿان موتل ڪي دل ۾مئتي. پر جڏهن ڪنهن هوٽل ۾ سلوچنا ڪي ڇوڪرو ڏيکاري موٽندا هئاسين تڏهن ته گهر ۾ ڪل ڪي ڪوئي روڪي نه سگهندو هو. سلوچنا خود اچي اَما وڏي جي هٿ تي ٺاڙي هٽي چوندي، ”اَما ڇوڪرو ته ڏسي آيا آهيون اصل پڪو ڪارٽون. هوٽل جي ڪمري ۾ گهڙنديئي لڳو پيتين چتين ڪي جاچڻ. اڙيمبيوقوف. تون هتي مونکي ڏسڻ آيو آهين، ڪين هوٽل خريد ڪرڻ اَما ڪپڙا ته اهڙا رنگارنگي پلئي آيو هو ۾ عينڪ جا شيشا نه اهڙا ٿلها هئس جو مون ته چيو: هيمباندر ميوزم ۾ رهڻ جي لائق آهي.“

اما پڳل ڏند ڪڍي جو ڪلي ته اسين ڪٿي ٿا ڪل روڪي سگهونمبيو ڇوڪرو ڏسي آيا سين تهسلي اچي چوڻ لڳي،

"اما چوڪري پڻهي گهڙيءَ گهڙيءَ پنهنجي ناڪ جي ڳنڍ کي هٿ لائتو. مون اٿي وڃي چيومانس ناڪ ڍلي ڪريو نڻان پوءِ بس اما، چوڪري جي منهن مان پگهار جا ريلا اچي ڳڙيا. اما مون ڪٽي پنهنجو رومال ڏنو مانس."

اما چيو، "سو توکان رومال ورتائين! ماريي کي پنهنجو رومال به ڪونه هو؟"بس پوءِ ته هٿا اسان جلپ ٺهڪڙا. ماٽڪ چيو، "اما هن سليءَ پل گهوري نهاريو هوندس. ويچارو اميدوار گهوٽ هنجي گهور جو تاب سهي نه سگهيو هوندو.........."

اما سر ونايو، "هٿو ويچاري جا هٿ پيرسئي ٺري ويا هونداپوءِ ڏينهن جيڪو چوڪرو ڏسي آيا سين ان لاءِ وري سليءَ چيو، "اما چوڪرو ايڏو ڊگهو هو، ايڏو ڊگهو هو، جو ڪياڙي پنيان چپي ڪريان، تڏهن ڪيس ڏسي سگهان."

اما چيس، "ڪيپاهر اهڙو ڪجي جو وڻ جوڙي ڏي اڏي ڏڪر تي پوي!"

مٽان جو موٽل پهڻي چوڪري وانگر هلي ڏيڪاريو ته ڪيڏو وقت پيٽ کي هٿ جهلي پئي ڪلياسين.

آخر هڪڙو چوڪرو سلو چنا ۽ موٽل کي پسند آيو. پر هوٽل ڪان پاهرنڪرڻ مهل ذرا مندڪئي هليو. مار پوي موٽل کي جا وينئي ماٽڪ کي منٿون ڪرڻ: "پٽ لکن جو سؤدو آهي، تون وڃي چوڪري کي ڪنهن بهاني پاهر ڏسي آ."

ماٽڪ پيو ڪلي. چي، "چوڪرو ڪو چلپيءَ وارو رانديڪو ته ڪونهي جنهن کي بزار ۾ هلائي ڏسبو؟"

موٽل يڪدم چيس، هاٽي پل ڪلي وٺ، توکي به مڪئين پاڻ پاس ڪرڪٽو پوندي."

ماٽڪ نهه پهه وراٽيس، "مان ٺوري تي هنن وانگر ٽانءِ ۾ ڦونءَ وارو ۽ پئسي جو پٽ آهيان."

مڪئين واري جو چوڪري کي موٽل جي ڳالهه پٽلئي ته چوڪرو مرڳو پرٽجڻ ڪان ئي پڙ ڪيو بيٺو. اسان سيني جي مار موٽل تي ته مس ته ڏيٺين ڪو ولئتي چوڪرو پسند ڪيو، ته پوءِ تو چو ويهي مڇي مان ڪندا ڪڍيا. سليءَ به ماءُ کي ڏوهه ڏنو. چي:" چوڪري کي هلائي ڏسڻ ته ٺي سندس انسلٽ ڪرٽي."

امان وڏي به سر ونايو، "ڦارين جو چوڪرو ڪيئن ايڏي فجيتي سهي سگهندو."

ماٽڪ به ڏاڍو گنڀير منهن بڻائي ڪنڌ لوڏي چيو، "هٿو ولئتي سئمپل جو ٿيو."

ماٽڪ جي هن ڳالهه تي مونکي ته ذري گهٽ ٺهڪ نڪري وڃي ها، پر هنن پنهي ماءُ ڌي کي جو ڏاڍو ڏک ۾ ڏٺم ته مان به چپڙي ڪري ويهي رهيس. مٽان اچي پهتي روچان مڪئين واري. اشارو ڏيئي مونکي پئي ڪمري ۾ وٺي هلي، اچي سگن تي ڪنيڪئين. چي: "چوپيٽين جي ڌي ڪا شهزادي آهي ڇا، جو هلي آهي سويمبر ڪرڻ؟ هڪڙو سٺو چوڪرو ڏيکاريو مانس، چوي ٿي مندو آهي! ماٽس هن لاءِ گهوٽ ڳولهڻ نڪتي آهي ڪين گهاوڙو خريد ڪرڻ؟ سوبه هٿ ۾ رقم الاجي ڪيتري جهلي آٽس جو ڪوبه گهوڙو خريد ڪرڻ ان جي لئق نٿي سمجهي؟"

ٻاهرئين ڪمري ۾ اچي سلوچنا جي به چيٽ لاٿائين. چي: "چوڪري ولئتي گهوٽ ڇا خريد ڪرڻ نڪي آهين، اصل دنيا کي ئي لوڏو ڏيئي ڇڏيو اٿئي! حق تي اما توکي سليءَ بيوقوف) چوندي آهي. توکانپوءِ گهٽيون مڪئيون ڪنيون اٿم. هرڪا مڪئي مهيني اڌ ۾ ڪٿي نه ڪٿي نڪاءُ ڪايو وڃي. هاٽي يونه به سيگهه ڪر، ڪو چوڪرو پسند ڪري وٺ نه نه تو مان ئي عيب نڪرڻ شروع ٿي ويندا. هتي ماڻهو اٿئي پولڙي نچڻو."

چوڪريءَ نخري سان وارن کي منهن تان هٽائي پڇيو، "توهانجي مرضي ڇاهي؟ ڇا توهين مڪئين ٽا چوڻ چاهيو ته اسين انديا جو چوڪرو ئي ڪٽي پسند ڪريون ؟"

روچان مڪئين واري ڏاڍي ٽاوَ سان چيو، "ها سو انديا جا چوڪرا اڳيان بيهڻ ته پگهر جي پانس پيئي اچي. انديا" ۾ سڄو ڏينهن مٽي پيئي اڏامي جيڪي ڪپڙا پاءِ سي ميرا، رستا روڊ گندا، صفائي نه ليي. ڪجهه ڪاڻ ته سو فقير مڙي ايندا چوڏاري. نه اٿو ڪپڙن ڌوئڻ جي مشين ۽ نه اٿو پاسٽڻ صاف ڪرڻ جي مشين."

ٽئي هاٽي نس ڪر، هڏن سڙي سلي! مڪئين وارين سان ڪو ايترو ڳالهبو آهي ڇا" اما وڏي سلوچنا کي ڌمال ڪيي.

ماڻس کي چيائين، ”موتل ڏيءَ کي هيڏو ڦاٽوڙو ڏهل ڇو ڪيو اٿيئي؟ اسانجون ته شاديون اهڙيءَ ڪربوسات ۾ ٿينديون هيون جهڙو گونگي ڪان جو سودو.“ وري روچان! ملئتين واري کي چيائين، ”پيلي ڏس روچان! ٻار هريل آهي سڪيلڌو تون نه وجي خوار ڪجانس.“

روچان چيو، ”نه اما ڪيئن خوار ڪندي سانس. مونکي پنهنجي ڪميشن سان ڪم. پر اڄ جيڪو ڇوڪرو مئي ڏيکاريانس سو ضرور پسند ايندس. ڇوڪرو آيو آهي لنڊن مان پڙس چوي ٿو: هفتي کن ۾ مئي شادي ڪرائي پٺ ۾ ننهن کي وٺي ويندس لنڊن. ڇوڪري سان ڪنهن هوٽل ۾ ڏسڻ جو ٽائيم رکي، شام جو پنجين ٻجي وٺڻ ٿي اچائو.“

روچان وئي ته اما سلوچنا کي وري اچي ورتو. چي: اٿيئي ڪو زنانو ڪر؟ مکبند، پير ٻيل، سو ته ماڻهين سيڪاريو مئي ڪين اٿيئي. ولائت ۾ پيئوڙ ٿڦي، عطر اوندر مکي، رڳو پيئون ڏارين سان نچنديون هونديون.“

سلوچنا چيو، ”ڇو انهن ۾ اسان جهڙو ساهه ڪونهي ڇا؟ “

اما چيو، ” وڏيري! توهان انسانن جهڙو ساهه رڳو انڊيا جي ڇوڪرن ۾ ڪونهي نه!“

ماڻڪ چيو، ”ڇڏيس اما ٻار آهي ويچاري! اسين سندس اڳيان ٻيهندا آهيون ته ويچاري کي پگهر جيءَ ٻانس ايندي آهي.“

سلوچنا منهن سجائي چيو، ”مون کو تنهنجي لاءِ ٿورو ٿي چيو. اما توهان جهليوس نه، پاڻ ڏانهن ڇوٿو ڇڪي.“

مون چيو، ”پاڻ ڏانهن ڪيئن نه ڇڪيندو، هي ته هندستاني آهي نه.“

سليءَ هٿ چندي اؤن اؤن ڪندي چيو، ”پر هي اميدوارن جي ڪيؤ ۾ ٿوريئي ٻينل آهي؟“

”نه ڙي ٻلبا توکي جي ڪپي ولائتي گهوٽ ته اسان ڪيهه ڪپي ديسي ڪنوار.“ ماڻڪ ڏاڍي فلڪ سان چيو.

سليءَ خارن ۾ منهن ۾ گهنڊ وجهي چيو، ”هاها ديسي جوءِ ونج ٻصر ٿوم جيءَ ٻانس واري، سڄو ڏينهن ٿيل ۾ تريل ڪاڌا کائي پاڻ ٻه وجي ٿلهي ٿوب ٿيندي ته توکي ٻه ڊنلپلو ٻٽائي ڇڏي ... اون .... نه ڊانس ڪري سگهي ۽ نه ڪاڪ ٽيل پارٽيءَ ۾ پي کائي سگهي. انگريزي ڳالهائي نه پيئي ڦڏ ڦڏ ڪري...“

”ڏاڍو فخر اٿيئي صاحبزادي پنهنجي ولائتي فئشن تي! ڏسج نه ڪٿي اهو فئشن ڦاهو نه ٻڻجي پوئي.“ ماڻڪ چيو.

سليءَ چپ ڪري ڪيس ويچارا ڏيندي پجڻ لڳي ته ماڻڪ ڪيس ٻانهن کان جهلي چيو، ”ويچارا ٿي ڏين ولائت جيءَ ٻچي!“

اما وڏي اچي ماڻڪ تيءَ ٻگڙي. چي: ”پرائي نياڻي سا ڪا ايڏي کل مسڪري نهي ڇا. اسانجي ديس جي پنهنجي ڌرم ڪرم ڪريئي ته سڄي جڳ ۾ هاڪ آهي.“

عجيب ڳالهه ڇئبي. اما پڙهندي ته اخبار ٻه ڪانهي پوءِ ٻه ملڪ جي هاڪ جي پوري خبر اٿس. چوڻ لڳي، ”پٺ هي ولائتي ناز پليون ڇوڪريون انڪري ٿيون ولائتي گهوٽ گهرن جئن انهن وانگر سڄ چڙهي ڪانپوءِ نند مان اٿن. گهر جيڪم لاءِ نوڪر پيا رکي سگهن.“

هيءَ ٻڌي ماڻڪ اچي کل ۾ ڇٽڪيو. چي: اما ڇئين ڇا پيئي؟ اهي دفترئي ڪتا گهلي ويا. ولائت ۾ هتي وانگر سستا نوڪر ڪو نه رکيا اٿيئي! چڱي ڀلي ڪٽنب ڪيهه نوڪر رکڻ جي همت ڪانه ٿيندي آهي. اهي ڇوڪريون جيڪي هتي ولائت ولائت ڪري وقلنديون آهن، سي اتيءَ ٻاسڻ ٻهاري، رڌڻ پچائڻ سڀ ڪم پاڻ ڪنديون اٿيئي!“ اما چيو، ٻس ٻلبا اسانجون ڇوڪريون آهن نالي نهال. ولائت مان ڇوڪرا هتي اچن ٻن ٿن مهنن لاءِ سو اچا ڪپڙا پائي عطر ٻطر لڳائي پيا ٿانءِ ڦون ڏيکارين ٻس اسانجون ڇوڪريون ٻه مٿن اکن ڇکن. پ اها ڪلبيٺ اٿن تبٻاهر ڇکي مکي اندر ٻبر دکي ماريا اتيءَ ٻه هڪڙي جوءِ رکيو اچن ته هتيءَ ٻه اچي ڳکل ناٽا وٺيءَ ٻي ڇوڪري پرڻجن.“

سلوچنا وڏيون اکيون ڦاڙي چيو، ”پوءِ؟...ٻي ڇوڪري جو ڇا؟“

اما چيو، ”ڇوڪريءَ جو پوءَ ڇا ٿيندو. ڪنواري سڪ، پرڻي ته پيئي معاملي. سا وت ڪنواري ته ٺئي! خير هاڻي، سيئي ڇوڪرا ته اهڙا ڪونه هوندا آهن. تون ته وڃي هي لنڊن وارو ڇوڪرو ڏسي آچ.“

سوات جو جڏهن سلوچنا ۽ ماڻس چولرو ڏسي موتيون ته ڏاڍيون سرهيون ٿيون ٿي لڳيون, وينيون ڪرڻ.

موتل چيو, اما وڏي چوڪرو ته عينڪبين ولائتي هو. اڙي ماءُ ته هڪسڪي يورپين, پر ننڍيڪي مري ويئي اٿس. رڳو پيءُ سنڌي اٿس.

اماچيو, "نه نه, ولائت ۾ ته گهٽيئيڪانهون مليس, پرمڪي پيءُ پٽ چون ٿا, انڊيا جي چوڪري ٿيندي آهي قول جي سچي ۽ وفادار."

اما چيو," پر موتلڪي ! توهه ڪي چوڪري ڪي ڪڙڪايو ره ليرپي! چوڪري ته وفادار ڪپيئي, پر توڪ جهن وانگر وفادار رهندين؟"

سلي چڙڪ پري چيو, "او... او..... اهو ته اسان پچوئي ڪين! ممي! اما ته هي ڳالهه نيڪ ٿي چوي."

ماڻڪ اما جي پاسي وينو هو. سلي ڪيڇيڙيڪڻ جي نوع ۾ چيئين, "سو هيءَ, مس سلي سپاٽي ويندي اها ڳالهه ولائتيگهوٽ ڪان پڇڻ."

سلو چنا اون اون ڪندي چوڻ لڳي, "اما ڏس ماڻڪ مونکي سلي چيو, چا مانهبيو قوف ٿي لڳان؟"مئين چوندي ماءُ جي گوڏي تي ليٽي پيئي.

اما وڏي چيو,"بيوقوفن ڪي تڏهن سگهه ٿيندا آهن چا؟" اسان سيني ڪان ٺهڪ نڪري ويو. سلي ڪنڪئي وڌيڪ اون اون ڪرڻ لڳي.

اما وڏي چيو, "موتل هيرايو ته ڪهڙو اٿيئي ڏي ڪيمباويهن ورهين جي چوڪري اجا پاڻڪيہار پيئي سمجهي. ڏاڍو لاڏ رکيو اٿيئيس .... "

موتل وراڻيو, "لاڏ ته اجا ڏنا ڪين اٿوس. پڻس ڪان ته جيڪي گهري سو لهي." ااهوبڌي سلو چنا کلي کلي اسان کي اڱونو ڏيکاري چيڙيڪڻ لڳي.

ايتري ۾ فون جي گهنٽي وڳي. فون موتل کنيو. فونڪڌنديئي سندس شڪل تيهڪ هارجي ويئي. فون رکي سلک چپن تي چپ ڦيرڻي گهٽڪا ڪلئيندي موتل چيو." چوڪري جو پيءُ ٿو چوي ته سلوچنا پلي نپني ولائت ۾ آهي, سو ان ۾ پارتي چوڪرين جاگڻ ڪونه هوندا. انڪري هي ملٿي نه ٿيندي."

سلوچنا گوڏن جي چوڌاريڪانهون ورڻي ويني هئي. لڏندي چيئين, "ممي تون خيال چوٿيڪرين. پپا ته چيو هو سنڌي چوڪري ڳولجو, رڳو ولائت ڪر ڪندڙ هجي ۽ اماچوي ويني ولائت جو چوڪرو الاجي وفادار هوندو الاجي نه."

ڊگهو ساهه ڪڍي موتل چيو, "چوڪري ڪي ته اسين پنهنجي هڪڙي دڪان تي رکون ها...."

اما وڏي واڪو ڪري چيو, "انهي حساب سان ته هتان جو ڪوبه سنڌي چوڪرو پسند ڪري وني وجو. ولائت ۾ رهندو تبس ولائتي گهوٽ ٿين جو نپو لڳي ويندس. هتي جيمڪگن ڪيڻي هوڻي جهاز وارن جا ليبلڌي ويندا آهيون ته ساڳيوئڪگون ڦارين جون ٿيو پونديون آهن."

اسان کي ڪل چتڪڻ واري هئي جو سلوچنا ڏاڍي سنجيدگيءَ سان چيو, "ائين ته ممي مونکي هڪڙو سنڌي چوڪرو انهن فارين جي سيني چوڪرن ڪان سٺو لڳيتو."

اڪيون ڦاڙي موتل چيو, "ڪٿي ڏٺو تو؟ اسين ته ڪو ديسي چوڪرو ڏسڻي ڪين هليا آهيون!"

سلوچنا ڪنڌ هيٺ ڪري چيو, "پر انکي ته ڪپي ديسي ڪنوار!" هو اک ٽيڏي ڪري ماڻڪ ڏانهن ڏسڻ لڳي.

موتل ساهه روڪي چيو, "اڙي ماڻڪ ته ڪين ٿي چوين؟"

سلوچنا جواب ڪونه ڏنو, پر سڄي ڳاڙهي ٿي ويئي. ماڻڪ ڪان ٺهڪ نڪري ويو. چيئين, "تڏهن هاڻي ولائتي گهوٽ جي ڳولا جو دفتربند ٿيو؟"

سليءَ ماءُ جي گود ۾ منهن وجهي چيو، ڏسين ٿي ممي، وري مونکي چيڙائي ٿو.“

اَما چيو، ”اهو ته سڄي عمر چيڙائيندءِ، خوش دل ڇوڪرو جو آهي. سو تون مڙيئي گهر ۾ئي شڪار تاڙيو ويٺي هئينءَ مانجهه ڇوان هن کي ڪو لاڳاپيل ڇوڪرو آخر ۾ئي نٿو اچي، سو ڇو. اما لک ملنم لڏون تمبه ڪو مالپوڙي مٿ نه پانيان....“

سلوچنا شرمائجي ماءُ کي چيو، ”ڏس وڏي اَمڙ چيڙائي ٿي.“ ماڻس وراڻيو،” سچ ٿي چويئي.“

اَما چيو، ”منهنجو ماڻڪ اٿيئي سچو ماڻڪ. جهڙو آهي پڙهيل ڳڙهيل تهڙو آهي سمجهو سياڻو.“

سلوچنا ماءُ وٽان اٿي اچي اَما جو نرڙ چميو. اَما ڀاڪر پاتس. اجا اتان ڀاڪر مان نڪتي ته مون ڪٽي ڪيس ڇاتي لاتو.

ماڻڪ هي سڀ رنگ ڏسندي ويٺي مرڪيو.

سنڌي ٿي ويا داڻو داڻو

چاندي سڪيٽين واريءَ کي تہ ڪا ڪلڻ ڪلاڪڻ جي ڏات مليل آهي. پر تنهن ڏينهن در ۾ پير وڌڪيين تہ ڏسان سندس منهن ملوڪ تان سڀلٻهار مرڪ ڪيڏانهن غڪب ٿي ويئي آهي. چيو مانس، ”اَمي! آهي تہ خير؟“

”ڪنوار! ڀرين پاڻي گلاس تہ ڏينم.“ چوندي اچي ڪوچ تي ڍهہ ٿي ويني. پنهنجي شاهيٻتوڻين مان ولڪين ٽيپٽن ڪڍي منهن اُگهڻ لڳي. مان پن کو هلائي، نوڪر کي اَميءَ لاءِ پاپڙ پاڻي کڻي اچڻ جو چيئي، ڪرسي سيري اچي سندس پر ۾ وينيس.

چاندي اَمي رهنيدي اسان واري ساڳيبلڊنگ ۾ آهي پر گهر اتس ٽئين ماڙي تي، سو اسان وٽ پهرئين ماڙي تي ساهي پٽي، اوپاري لهواري ڪري، پوءِ مٿي چڙهندي آهي.

ماڻهو چوندا اتس، ”چانديٻلڪي! هاڻي تہ تنهنجي سچ پچ چاندي آهي. چو تہ سنڌي ماڻهو ٿي ويا آهن ڪوڪو ڪو ڪو سو توهان ماڻين وارين ڪانسواءِ ٿيڻ پٽن جون شاديون ڪرڻ تي پيو آهي مشڪل ڪم.....“

چاندي اَمي ڪلي ڪلي جواب ڏيندي اٿن،”هاڻي اسان سڪيتين وارينٻنا سريو نٿي. تڏهن تہ وجي قدر سجاتو اٿو اسانجو. نہ تہ سوٻ ٿيئي ڪٿي پتڪيندا هئا. هاڻي هڪ هڪ سڪٿي جا هزارٻ ڏيو مٿان سازهيون لاءِ پيا اسان کي هٿن ۾ نوٽ پڪڙيڪيندا.

هڪ ڏينهن مون چيومانس، ”اَمي توهين سڪٿيونئي اهڙن گهرن جون ڪٿو جيڪي ياتہ ولڪت مان لک ڪٽي آيا آهن يا هندستان ۾ اچي ڪو ننڍو وڏو ڪارخانو کوليو اٿن.“

هن ٺهڪ ڏيندي چيو، ”سڪي ڪٿلنبٽلن وٽ ويندو ڪير؟ جڏهن سڪينڪب سندن سار نہ لڌي، جو رويا سونا ڪلدار سندن جهول ۾ ڪٽي اُچلي ٽئين تہ پوءِ مان چو سندن درن تي ڌڪا کان؟“

چاندي اَمي وڇڙي ويئي. اتيٻبيهي چوڻ لڳي، ”سو پڳوان تي چو ٿي ڏوہ وجهين؟ پڳوان هر ڪنهنکيٻبہ اکيون ڏسٺلاءَ ڏنيون آهن ذويڪ چڱڪي مڻڪي کي پرکن لاءِ ڏنو آهي...... پوءِبہ جي ماڻهو پيالبوجهن کي ڦريندا، ماڙي مٿان ماڙو اڏيندا تہ پڳوان ڪين چا ڪندو؟“

منهنجي ننڊي ڏير وچم اچي چيو، ”ها پوءِ ويچارو پڳوان چا ڪندو. وجي سٽين آسمان تي ننڊ ڪندوبيو پلا ڪري چا سگهندو؟“

چانديءَ اَميءَ هڪل ڪيس چي: ”هل هتان ٿيٽمڪڙا! توکي ڪهڙي رب جي راز جي خبر.“ ڏير منهنجو جهٽڪ ڪڪي، اهڙو پڳو جهڙو ڪاري هينان ڪانءُ.

پر ههڙي رعب واريءَ عورت جي منهن تي اَڄ هوايون ډوڙي رهيون رهيون اهو ڏسي ڏاڍو عجب عجب پئي لڳو. لڪين جيستڪين هو پاپڙ ڪڪي پاڻي نہ پي رهي، تيستڪين راز ساڻ واريٻ ڪانہ هئي. مانٻي صبري سان سندس ڳالهڪڻ جو انتظار ڪري رهي هيس. سچ تہ چاندي اَمي مون لاءِ دنيا جي درياءَ مثل آهي. مان تہ پنهنجي گهر جي ورتڻ مان واندي ڪين ٿيانٻاهر اچان وڃان مشڪل. تڏهن اها چاندي اميئي اٿم جيڪا روز دنيا جو واءُ سواءُ اچي ٻتلڪيندي اٿم. ڪڏهن روئاري وجهي تہ ڪڏهن ڪلائي ٺهڪ ڏياري وجي.

ڪڏهن گهر ۾گهرنديئي ناٽڪ شروع ڪندي. گوڏن تي ڌڪ هٽي چوندي، ”منيس .... سنڌين جي تہ ڪا ڏڳهريئي لهي ويئي آهي. سڪي وڳل تہ ڏسو! ڪلهہ سڪٿي تي، ٽالهہ فروٽ ڪنيون ڊالر سپ ڏنو وتو ٿيو. چوڪري چوڪري سان گڏ وجي پڪچرٻ ڏسيلڪي..... هاڻي چون ٽا سڪٿي ٺوڙينداسين؟“

اسين گهر جا نندا وڏا ڀاتي سڀ ڪمر ڪري اچي چانديءَ جي ڳالهه ٻڌڻ وهون..... رڙ ڪري پڇونس، ”ڀلا ملڪ ڇو ڇوڙيندا؟“

چانديءَ ٻئي اتي منهنجي ڪنهن ڏير يا نڻان ڪي چموڻ ڀيڙي چوندي، ”مئا توهين نه ڪڏهن اهڙا ڪم ڪجو- انهن منهنجيءَ گهٽتڻي آهي. پهرين ئي ماٺهو ٻڌي ڳوتي ڪم ڪري. هن ملڪ ۾ ته ڇوريءَ وڏو آهي پنڻ ته انهيءَ ڇوڪري سان ڪانه پرٽبس. ڇوته اهو فرينچن جي ٻولي نٿو ڳالهائي سگهي. ڀلا ڇوري ڀلي نپني آهي پئرس ۾ ماءُ وٽي ويس مري. پيءُ کي شونق ته سنڌين ۾ ڏيءَ پرنايان. هاڻي اهڙو سنڌي گهر ڪٿان اچي جو ڇورو سنڌس ڏيءَ سان فرينچ ٻوليءَ ۾ گهٽ مٽ ڪري.“

”پوءِ؟“

”پوءِ ڇا ملڪين ته مانجهه شهر - خبري آهيان. ڪڏي ڏنومانس هڪڙي سهڻو ناهوڪو سنڌي جوانڙو، جيڪو فرانس ۾ نوڪري ڪري آيو آهي. پر اما، ڇوڪري جو پيءُ چوي: اسين سينيون، پنهنجن ڪارخانن وارا، اسين ڪيئن نوڪري ڪندڙ ڇوڪري کي ٻانهن ڏينداسين.“

”پوءِ؟“ اسان ڏاڍي انتظار سان پڇيو. ”پوءِ ڇا! پوءِ ته مونجهه ڪييمانس ڏمال ته سينيون ڪو ماءُ پيٽان ٿوروئي جمندا آهن. اهي ئي ڪاٺڪو پٽ اڄ گماشتا آهن سياڻي سينيون ٿيندا، تنهن هونديجهه گهوٽ جا ملبا ڏاڏا سنڌ ۾ ته وڏا ڏرندر زميندار هئا.... پرٻلبا جانو گيسي. ڇوڪري جو اهو سيٺ گماشتي واروبصر جو پردو ڇوٿو وچ مان هٽڪي. نيٺ ڇوڪري کي ميچ ڏنم تڏهن ٿي ڳوڙها ته پيءُ کي ڳاري ڏيکاربس ڇوڪري اچي ڦٽڪي، روئي جو روئي پيئي، اصل پيءُ کيئي رتاري چڙهيڪين..... اجهو ملڪين وڃي ڇوڪري جي پيءُ کي مان مڃايو اٿم. هاڻي سياڻي اتي مصري ڪاڄندي.“

اسين دم روڪي سندس ناٽڪ ٻڌي رهيا هئاسين. هي تڪڙي سک - انت پڇاري ٻڌي ٿهڪ ڏيندا ملڪين واريءَ جي حرفت کي ساراهيندا ’اٿي ڪڙا ٿياسين. چانديءَ ملڪين واري دک - انت ناٽڪ گهٽيئي ڪٿي ايندي آهي. هڪ ڀيري ڳالهه ڪيئين ته هڪ سنڌي ڇوڪري سان. ڇوڪرو ڪو ڪانوينٽ ۾ ساٿس گڏ پڙهيو هو. ڀلا ماءُ جي هڪئي ڏيءَ ملڪيت جي وارثياڻي. پيءُ سويلئي سکايو ٿي ويو هوس. سو ماءُ کي جئن ٿي نچايئين مئن ٿي ماڻهه نچي. نڪا پڇا نڪا ڳاڇا، ڇوڪريءَ کي وڏا ڏاڄ ڏيوڻ ٿيئي انهي ڏاري جاتيءَ ۾ پرڻڪي ڏنڪين. شادي کان پوءِ اچي ڦاٽ ڦاٽا ته ڇوڪرو شرٻي مهه آهي. جو تاريهه آهي، تهين ڇورين سان ناچ ڊانسونهه ڪندو آهي. وڏي ڳالهه ته نه نوڪري نه دڪان، ڇوري تي آڻ آڻ جو مارو ڇئي پيو. آخر ڇهه مهنا مارون ڪٽون ڪڻي ڇوڪري گذر ڪيو. ور ور ٿيئي ماءُ کان ناٽلهه وٺي ويئي، تهه ڇوڪرو پورو پير تي نه آيو. نيٺ نياڻي موٽي اچي پيڪي در تي ويٺي. ڇيڪون ٻئي طلاق وٺندي. ڪيس ٿيا، ڪورٽون ٿيون، پر طلاق مليئي ملي تنهن کان اڳئي ڇوڪري نند نجپن گوريون ڪڻي، اهڙو سمهي جو وري نه اٿي.... تنهن ماءُ جي ٻاڪار جلٻڌيءَ ملڪي آهيانهبس پتوئي پاڻي ٿي ويو اٿم.“

ههڙا قصا ٻڌي اسانجي سڄي گهر جو منهه وجهلي پوندو آهي. اڄهه سندس منهن تي ملو لاڪي ڏسي چيم، ڪو مڙيوئي دکلڪ قصو ڪٽيءَ ملڪي آهي.

ترڙءَ تي پاپڙ پوري، ڦڪ هڻي، مٿان پاڻي گلاس پي، چانديءَ اميءَ سامت جو ساهه کنيو، تڏهن ويٺي ڳالهه ڪٽڻ، چي: سچ چيو آهي تنهن نانو چڱي ڪويءَ ته سنڌي ٿي ويا داڻو داڻو ..... “

اڪثر ته چانديءَ امي! ڳالهه شروع ڪرڻ کان اڳم چوندي آهي، ”سرلا ڏيءَ چلبڌايانءِ، ماڻهن کي ته اڄڪلهه ڪپي رڳو ناڻو ۽ ناڻو.“ سو اڄ سندس زبان مان سنڌي ٿي ويا داڻو داڻو، مئون ٻول ٻڌي منهنجي ’اتڪننا وڏي ويئي.

چيم، ”امي توهين ته اڄ پووليون پيا پڇايو ”مان ته توهانکي اڳيئي چوندي هيس ته توهين رڳو ٿورن ۽ شاهوڪار سنڌين وٽ ٿا پهچو باقي حقيقت اها اٿو ته اڄا ڪيترا سنڌي ڏاڍو ٻڪ ڏکن ۾ ٿا گذارين.“

ٻاهه ڏي اُنهنٻکين ڏکين کي، هتي سکي ڪٽنبن جي پاڙ ۾ٻه ڪيڙو لڳڻ شروع ٿي ويو آهي. ايو ساهه ڪٺي وري چيلئين.“ اها رامي ڪانهه ڏني اتيئي جيڪا روز روز موٽ وني اچي منهنجي در تيٻيهندي هئي ته پٽ جي سئنتي ڪري ڏينم ۽ چوڪريٻه وني ڏينم حور پري!.... شلٻاهه لڳيس، چوڪريٻرابر حور پري ڏيکاريمانس جنهن جي نڙي مان تي پاٽيٻکيو. پر رميٻلئي چوي: مان وننديس چار مٽيا هيرن جا. جيتوٽيڪ چوڪروبه چوڪري تي هرڪ هاري وينو هو، تمبه سلئي چئن مٽين ڪان هيٺ لهي چوتي.... ۽ اج ڏس انهي ساڳيءَ رامي جو حال پٽس وجي ڏاريءَ ذات مان ڪو رت جي شادي ڪري ٺلهيٻانهن وني آيو آهي.“

منهنجو ته وات ڦاٽي ويو. چيم ”امي توهانجي راميءَ جا ٽمبارهن وجي ويا هوندا.“

ٽئي ڏيعبارهن تي چوين؟ سڀ وجي ويا اٿس. چئن ڏينهن ۾ئي ڪوملئجي ڪارو نڪر تي ويئي آهي.“

مون چيو، ”پر امي ڳالهه ايستئين پهتي ڪيئن؟ چوڪرو ته اهڙو ڪونه تي لڳو.“

ٻلبلي، چوڪري کي لڳي ڪاوڙ ته مان ڪو گڏو آهيان چا، جو پهرين ايندا چوڪرين ڪا ملئى مونکي ڏسڻ، پوءِ گهر ۽ دڪان ڏسندا، پوءِ هلندو نيلامي وڪرو ته سهٽي چوڪري ڪپيو ته هيترن هزارن ۾ چوڪرو خريد ڪنداسين. ڪاري ڪپيو ته رقم ڏيڻ لاءِ تيار آهيون متان هلندي ماٽس جي مٽين ۽ ڪپڙي ۽ هزارن جي سؤ ديبازي. “

مون چيو، ”امي پر رامي وٽ ڪهڙي کوٽ پيئي هئي جو سوديبازي تي ڪيلئين جڏهن چوڪري کي چوڪري پسند هئي، تڏهن ڏيتي ليتي کي وچم ٿيلئي آٽڻ جو ڪهڙو ضرور هو.“

چانديٻلئيٻئي هٿ ڪٽي متي تي رکيا، ”ڌيءَ! اهلئي ته ڳالهه پٽسٻه چيس. هاٽي هلي ڏس ته رامي ڪيئن ويني هٿ هٽي. چي: سنڌڻ ننهن وتان ها تمبه منلٻول تمبولينم ها ـ امي ڪري سڌ ڪرينم ها ته ٽي جون کي سڪون لاهيان ها. سنڌڻ ننهن گهر ۾ پيئي ڦر ڦر ڪرينم ها ته سجو گهرئي پيوبهڪيم ها. پنهنجي ريت رسم ٽئي وئي جي مان مرجاٽا جي ڪا خبر هجيس ها. سنڌي چوڪرين جو پاتو لاتو ڏسيٻيون پيئون ريسون ڪنديون آهن. ڌاري چوڪري ڪٽي سؤ سينگار ڪري تمبه سنڌڻ ڪانه تي سگهندي. وڏي ڳالهٻلئي چاهيٻانهي پکي سونهين پنهنجي. پنهنجي مان جيڪو ساءُ ايندو سو ڌارين مان تورومئي ايندو ـ سنڌي سيٽن سجڻن جو ڪ پاءُ تيٻيو، آب ٿامئيٻيو ...... هاٽي ته راميٻڪ پاٽي جا ويني روئي. “

چاندي اميءَ جي ڳالهٻڌي مونکيٻه ڏاڍو افسوس ٿيو. چيم. ”هلئو امي! رامي ڳالهه سچي تي ڪري . توهانکي ته منهنجي شاديءَ جي يادگيري هوندي. سنڌين جي شادي آهي هڪ سجي ڪٽنب جوبئي سجي ڪٽنب سان ناتو جوڙڻ. توهانکي ته ياد هوندو ڪيئن تي سيٽين هڪبئي کي ڪنڊون ڦڪلئي پاڪر پاتا ۽ سيٽن وري هڪبئي کي دارون جا گلاس ڀئي زوريءَ پيار. پڦين پينرن جي ته هئي لاڏن ۽ ناچن تي مار. مهمانن جا راتين جا اوجاڳا ۽ اوپاريون لهواريون، ڳالهه ڳالهه ۾ ٺهڪڙا جڻ سجي سنڌي قوم جو شايمانو هو.“

چاندي اُمي انهن ڏينهن جي يادگيرين ۾ ڪوهجي ويئي. ليڪن انهي شادماني ڪان اڳ جون تڪليفونٻه مونڪان ڪين وسريون هيون. مون چيو، ”امي توهين سچ تا چئو، سنڌيٻرابر داٽو داٽو تي ويا آهن. منهنجي پيءُ کيٻه سلئتي ڳولڻ ۾ چار سال لڳي ويا، پوءِ ڀاون ڪتعبن جا ڏيتي ليتي لاءِ ڦاٿل وات ڏسيٻيزار تي پيو. ڪيترا شهر گهميو، ڪيترا چوڪرا ڏٺلئين، مس وجي لئق ماٽهو مليا.“

چانديٻلئيٻٺونئين جي ريٻبند ڪري اٿيٻيني. سندس پير سمهي پيو هو، انکي پٽ تي وَر وَر ڀئي هنيلئين. سندس منهن تي اجا دک جي ريکا چاليل هئي. چيلئين، ٻس پٽ منهنجوبه اهومئي روئٽو آهي ته سنڌي اصل ڪو ڪوتي ويا آهن. متان وري اهو گهوٽ سلئرن کي پٽن کي ليلام ڪرڻ جو شونق، هٽي قوم کيهئي ڪٽي رکيو اٿن.“

مون چيو، ”قوم نه قوم چئو امي.“

”اڙي اسڪول جا پڙهيس اهي ٽي درجا . پر قوم جا هي حال ڏسي منهنجو ته هنيو پيو هجي....“
پر چاندي اميءَ جو اڻ پڙهيل هونديءَ هي قوم لاءِ کهڪاءُ ڏسي منهنجو من ته اصل چلڪي پيو.

مينڌن

سوامي، الاجي ڪهڙن سنسڪارن جي نوڙيءَ ۾ٻڌل آهيان نه ٽپنڌن ته سپ ٽٽي چڪا هئا. مون ته سمجهيو هو، اها طوفاني رت، جا الاهي وڻ ٽڻ ڪيرائي، دل جي سموري‌بستي اجاڙي ويئي، سائي آخرين رات، هئي. هڪ سال جي اندر مٽي اهڙي طوفاني رات توهان لاءِ‌ٻه اچي ويندي، مون نٿي ڄاتو.

ڪلهو ڪو خط پڙهي، خبر ناهي ڪيڏو ڪجهه، جو دل جي سطح تي پڪڙيو پڪڙيو پيو هو، سو ڪنهن‌بلڪل ڪچي زمين اندر سمائجي ويو آهي.مائين پيو لڳي ، ‌مٿين تازي زمين تي هلڪي وسڪار ٿي آهي. منجهانئس پيني پيني خوشبوءِ پيئي نڪري. شال اجابه گهٽي وس مٿي ايڏي وس مٿي جو هن سرير جي نستي لڙهي‌ٻڌي وڃي. ليڪن جهونن سنسڪارن ۾ٻڌل هن سرير ڪي جو، توهانجي دوست گوپ‌ئون خيالن جي رسيءَ ۾ٻڌي ڇڏيو آهي، سو ڪيترا ٻه وهڪرا انڪي لوڙهي ته سگهندائي ڪين.

خبر اٿو، هو جڏهين پهرين پهرين منهنجي پيڪن مجهه آيو، تڏهين ڇا اچي چيائين؟ ”روپ! تون مرڻ ٿي چاهين يا جيئڻ؟“ ايڏيءَ حجت جو حق ڪيس توهان وٽان مليو هو يا سندس پئدا ڪيل هو، اهو سپ سمجهڻ جي ڪوشش ‌پئي ڪيم، جو ڪلي چيائين، ”ان طرح نرڙ ۾ ريکائون ناهڻ سانئي پاڻ ڪي! ويچار وان استري ڪانه ستائي سگهندينءَ.“

”اڙي، توکي ڪڏهين چيم، مان ويچاروان آهيان؟ ويچار وان هجان ها ته پتيءَ وٽان هيئن ڌڪار جي....“

سوامي، وڌيڪ ڪجهه چئي نه سگهيس. چپ ڪي ڏندن وچم ۾ چلي آنسو پي وڃڻ جي سخت ڪوشش ڪيم. مگر آنسو ..... اهي توهان وانگر ضدي، اکين جا چوڪٺ ڇڏي، ڳلن تي رستو ناهي هليا.

گوپ وٽ ايڏي دردي: دل آهي يا هرڌاريءَ استري جي ويدنا ڪنهن‌ٻه پرش جي دل جون تارون هميشهه ان طرح‌ئي ڇيڙي وجهندي آهي، سو نٿي ڄاڻان. ان وقت گوپ رومال سان پنهنجو منهن اهڙو ته زور زور سان اگهي ڇڏيو، جو پلڪون مٿي ڪنديئي سندس سورج جهڙو ڳاڙهو چهرو ڏسي شرمسار ٿي ويس. ڪاش، توهان وٽان ايڏي همدردي پائي سگهان ها انوقت!

گوپ چيو، ”هڪ آفيس ۾ هڪ‌ٻن ڪلارڪن ججون جڳهيون خالي آهن.“ مونکي ڪل اچي ويئي، پر جهڙو پڳل چوڙين جو آواز. چيم، ”نوڪري ڇا لاءِ؟ ڪنهن لاءِ؟ پتيءَ جي ڌڪاريل استريءَ کي جيئڻ جوٻه ڪوئي حق ڪونهي. خاص ڪري جڏهين پاڻئي پنهنجي گهر کي اگ لڳائي‌مٿي آهيان. ”خير“ هن ڏکو ساهه کنيون، ”اهي توهان گهوٽ ڪنوار جا ذاتي مسئلا آهن، مان وچم نٿو اچڻ چاهيان. مهرباني ڪري توهين نوڪري لاءِ هائو ڪريو ته مان توهانجي درخواست ڏيئي ڇڏيان.“

ٻن پلن ۾ئي گوپ ڪيڏو مفاصلو پنتي موٽي ويو ”تون“ مان ”توهين“ تائين پهچندي‌ٻس اهي‌ئي‌ٻه پل لڳس. ياد اٿو، اسانجي اها پريم ڪهاڻي شاديءَ کان اڳ جو قصو. توهان چيو، ”مونکي ،تون، ڪري سڏ.“ ان ڏينهن اسين هيرآباد ۾ جبل پرسان ميرن جي قبن وٽ‌ٻينا انهن اندر دفن ٿيل شخصن ۽ انهن جي پريم ڪهاڻين‌بابت سوچي رهيا هئاسين. مون چيو، ”توهان‌ٻه ڇهن مهينن جي ملاقاتن کان پوءِ ”تون“ چوڻ شروع ڪيو، سو مونکي ذرا ڇهه سال ته مهلت ڏيو.“ پر اهو پنهنجائيءَ ڏانهن اڳتي وڌڻ جو قدم هو نه، انڪري ايڏو وقت لڳو. هائو، اڳتي وڌڻ پنتي وڃڻ کان ڪافي ڏکيو آهي. نه ته پلا مونسان جنهن پريم جي ڏاڪڻ تي چڙهڻ لاءِ هيڏا سال لڳي ويا، ان تان ايترو تڪڙو توهين ڪيئن لهي وڃو ها جو سروج وٽ وڃڻ لاءَ هيڏو ضد ڪري ويٺا. ان طوفاني رات جومنهنجي هيڏي ويا ڪلتا ڏسي‌ٻه توهان وٽ نه همدردي ايري سگهي نه رحم! پريم جي ڏاڪڻ جا سپ ڏاڪا لهڻ لاءِ‌ٻس اهي ٿورائي پل ڪافي هئا!

اڙي، هي ڇا لکي ويٺيس، توهانکان وڇڙڻ جي پوءِ جي ڪهاڻي لکڻ ويٺي هئس. الاجي اڄ ڇا داستان‌ئي ته منهنجي پونجي‌ٻڻجي رهيا آهن، جنکي ڪنجوس جي خزاني وانگر روز رات جو تنهائي ۾ ورلائي ڦيرلائي ڏسڻ جي عادت ٻئجي ويئي آهي. گوپ جي ڳالهه ٻئي ڪئي مانو. هن نوڪري ته وٺي ڏني. پر هيڏن ماڻهن جي اڳيان ويندي ڏاڍي هٽڪ ٻئي ٿي. ليڪن پهرين پگهار ملڻ ڪانپوءِ ٺئين لڳو، ڄڻ گنگا جو جل ٿڌو ته ڏاڍو هو مگر ٿڃي هٽڻ سان هر پاپ کان مڪت ٿي ويئي هئس . توهان کان ٻئسن گهرڻ جوٻاقي جيڪوٻنڌن هو انکانٻه مڪت ٿي ويس.

هاڻ‌ٻئي هڪٻنڌن کي ٽوڙڻ ۾ لڳي ويس، پيڪن ۾ رهندي وڇوري جوٻوج دل کي الاجي ڪهرين تراين ڏي ڌوڪيندو ٿي رهيو. سڄيون سڄيون راتيون سپيئي ڏينهن‌ٻس هڪئي خيال ستائيندو ٿي رهيو، ”مان سروج کان گهٽ ناهوڪي آهيان، گهٽ سندر آهيان، تڏهين‌ئي ته منهنجو سوامي منهنجي جيئري لاش کي اورانگهي سروج تائين پهچي ويو. مان پنهنجي وارن کي ۽ هار سينگار کي عين سروج جهڙو ناهڻ لڳيس. مگر پوءِٻه اها ڪمي دور نه ٿي سگهي. الاجي اندر ڇا ڪجهه ٿٿو پيو هو جو سڄوئي نٿي ٿيو. ماضي وري وري ڪا واندي گهڙي ڏسي اچي نالگ وانگر ڦوڪون ڏيندو هو -”پتيءَ ڪيٻي استري کان روڪڻ جو توکي اڌڪارئي ڪهڙو هو؟ پتيءَ تي ته پريم جي ڏور جو قبضوئي جلڪز آهي. پيار جي ڏور جڏهين ٽٽي چڪي هئي، تڏهين اناج ڇڏي کلون ميڙڻ ڇو هلينءَ. پلا هوٻه توکي ڇو چاهي؟ ڇا رکيو آهي تنهنجي شڪل ۾؟“

ليڪن آرسيءَ ڪڏهين‌ٻه اهڙي گواهي ڇو ڪين ٿي ڏني. سمجهه ۾ئي نٽي آيو. ان هونديٻه جڏهين ڏنم ته توهانجو من راتيون ڏينهن سروج وٽئي رهيو پيو آهي، تڏهين چيم، جيڪو پڪيڙو اڏامي چڪو آهي انکي وس ڪرڻ جي ڪوشش ڪهڙي ڪريان. ۽ اهل‌برساتي رات جڏهين توهان ضد ڪري سروج جي جنم ڏينهن جي پارٽي ۾ شامل ٿيڻ لاءِ نڪري ويا، اها ڦهري راتٻڻجي پيئي - مون توهانکي مڪ سان ڪين روڪيو، مڄيان ٿي. مگر ڪنهنجي ويا ڪلتا ۽ آنسن جا سيلاب ڇا ڪجهه نٻٽئيندا آهن؟ توهانجي هلي وڃڻ ڪانپوءِ هو جو هڪ هڪ جهونڪو ڪن وٽ اچي ڇئي ٿي ويو، ”شادي جلٻنڌن‌ٻس ايتروئي ڍلا آهن‌ٻس ايتروئي“ من پڇيو، ”ته پوءِ چار ڦيرا ڇوٽا ڏياريا وڃن؟ ريجسٽرن تي صحيون ڇوٿيون ورتيون وڃن ۽ حشام ماڻهن جا ميڙي اهڙي ڪچي ڳنڍ ڇوٿيٻڌي وڃي؟“

منهنجي اندر هڪ اڳ ڄرڪي اٿي. ان اڳ کي لڪ منٽون ڪيم تٻاهر اچي گهر ٿڙ جلائي ڇڏ پر ڪجهه ڪين ٿيو. اڪين مان اڪٽ‌برسات وسڻ ڪانپوءِٻه اها جان ٿڌي نه ٿي سگهي. ننڊ ڦٽي پيئي، اڪيلائي ۾ ڏڍ ڏيڻ واري هڪئي سهيلي ٻه رسي ويئي‌ٻئي ڏينهن تي توهان سان ڇتي شينهڻ وانگر وڙهيس. ڪاش ان مهل توهانکي ڪل هجي ها ته اها پنهنجن کان پاڪي جدا سمجهڻ جي ڄر ڇا ٿيندي آهي! پوءِ شايد ساري زمين جو پاڻي منهنجي مٽان ليٽائي وجهو ها. يا شايد دل جو سمورو سنيهه اڪين مان وهائي، مونکي ان ۾ ڌوئي سيتل ڪري وجهو ها.

ليڪن ان مهل توهانجي دل سڄي هئي. سڄي ڇوٻيٺي هئي! سروج جي دل جو ساٿ جو هوس. توهانکي خبرئي ڪين پيئي ته ٽٽل دل ڪهڙي قسم جو اُجهاٽيل ٽيئوٻڻجي پوندي آهي. توها رڙ ڪري چيو، ”مونکي ساٿين کان وڇوڙڻ واري تون ڪير ٿيندي آهين؟ هٽي وڃ منهنجي منهن تان. تنهنجي شڪلٻه نٿو ڏسڻ چاهيان“ هلئو توهان انهي روپ کي اهڙا سخت اکر چيا جنهن جي وڇوڙي ۾ڪنهن وقت ته راتٻه ترار جي ڌار جيان توهانکي گهٽائي گذرندي هئي. ۽ مان پنهنجي دل جي اونداهين منجهان پلا ڪهڙي ٿي روشني پلئي سگهيس؟ ڏيري ڏيري ڏاڪڻ لهي هيٺ هلي آيس. پير ڪيڏانهن وٺي هليا خبر ڪانه پيئي. جنهن وقت سرتلئي تنهن وقت پاڻ کي سمنڊ جي ڪناري وٽ پاتم. لهرن مونکي ٻانهن ۾ وٺڻ لاءِ هڪٻئي سان شرطون پڄائڻ شروع ڪيون. جڏهن انسان کي پاڻ ۾ سمائڻ کان نلبري واري ڇڏيندو آهي تڏهن قدرت ڪيس سهارو آڇيندي آهي. مگر مان انکي سهارو سمجهي سگهان، ايتري‌لبوجهائيٻه منهنجي تعليم مون کان کسي ورتي هئي. قدرت ته انسان کيٻي سهارو ڪري ڇاڻي، انسان‌ئي انسان کي جياري سگهندو آهي،

سهاروبڻجي، دک جي گهڙين ۾ کيس پاڻ تي ٺيڪ ڏياري وهاريندو آهي. اها ڳالهه ڪافي دير سان معلوم ٿي ياملئين ته اڳمئي هئي نه ته توهانجو سهارو چو طلبيان ها! پر ان ڳالهه جو ذاتي آزمودو تڏهين ٿيو، جڏهين مان پيڪن ۾ رهيل هئس ۽ گوپ محسوس ڪيو ته مون کي نوڪري وٺي ڏيڻ کانپوءِ هوموکي پوري طرح کلندو نه ڏسي سگهيو هو. هڪ ڀيري ڏسي ٿي چيائين، "تنهنجي آفيس ۽ منهنجي آفيس جي وچم ڪا ڪوهن جي وٿي ڪينهي پوءِ چو ڪين مون وٽ هلي ايندي ڪرين؟"

الاجي ڪهڙي جذبي سمان مان هنجي هي گهر قبول ڪري ويئيس، شايد ڪجهه توکان وري ونڻ جي مراد هئي، ڪجهه توهانجي درشن ڪرڻ جي اڇا هئي ڀهرئين ڀيري توهانجي آفيس ۾ ايندي دل ڌوڙيءَ جيان ڌڪ ڌڪ ڪرڻ لڳي هئي. شڪر جو گوپ جي ميز توهانجي ميز کان گهڻو پري رکيل هئي. مان روز نوان ويس وڳا ڀهري توهانجي ڊپارٽمينٽ مان گوپ سان گڏ نڪري ويندي هئس. ڀهرين ڀهرين ته پنهنجي پٺيان توهانجون مبي پرواهه نظرون محسوس ڪندي هئس پر ڏيري ڏيري ڏنم انهن ۾ جلن اچڻ لڳي. هڪ ڏينهن اچانڪ اهي گهايل پر تتل پکيءَ جون نظرنبڻجي پيئون!

چانهه پيئندي گوپ پڇيو، "تون اڄ ايتري منجهيل چو آهين؟.... ليڪن تنهنجي مک تي هي مونجهاروبه ايترو سندر ٿو لڳي جيترو جل جي ڦوڪڻي ۾ سج جو اندلٺي شعاع جنهن ۾ گوناگون رنگ منجهيا سنجهيا پيا هوندا آهن."

مون ڪنڌ مٿي ڪري چيو، "گوپ مان تنهنجا ڪيترا شڪرانا مڃيان! مونکي پرم ٿي ويو هو ته مان سندر ڪين آهيان وندرلئيندڙ ڪين آهيان ۽ تو ڪيڏي مهل اچي منهنجي ان وهم کي دور ڪري ڇڏيو، خبرئي ڪين پيئي. تو منهنجي شڪل جون ساراهون ڪيون. ٺئيپ تي تڪڙيون هلندڙ منهنجون آڱريون توکي ايترو وڻيون جو ذري گهٽ انهن کي ..... وجهين ها...... ليڪن تون مون لاءِ پوڄا جي مورتي آهين. منهنجي آتما کي دک جي اونهين وادين مان ڪڍي اچي ڀهاڙيءَ تي مشعالبڻئي رکڻ جهڙو مهمان ڪاريه توئي ڪيو آهي....."

هنڀهڪندڙ مک سان چيو، "ڄاڻين ٿي تنهنجي پتي کان شادي جي موڪلبه وٺي چڪو آهيان....."

"شادي جيڀنڌن کي هو پل ايترو ڍلو سمجهي پر مان نه سمجهنديس. منهنجو توسان آتمڪ پريم آهي، اهو ڇا ڪافي ناهي." جيتوڻيڪ انهن اکرن جي کوکلاڻپ مونبه سمجهي ٿي تبه چئي ويئيس، سروج لاءِبه توهان هڪ ڀيريملئينئي چيم هو، "چو شادي کان پوءِ آتمڪ پيار نٿو ٿي سگهي ڪنهن چوڪري سان؟"

گوپ وڏيڪ سلجهيل دماغ وارو آهي. هن چيو، "هنن حالتن هيٺ ته مان آتمڪ پيار کي ڪلبه اهميت نٿو ڏيان. آتمڪ ۽ جسم هڪبئي کان ڌار ڪرڻ پل آهي. دوکو آهي، جو ماڻهن کيڀهڪلئن لاءِ ته ڪافي آهي پر مونکي اهڙي دوکي کان نفرت آهي.

"مان سوچينديس" چئي، ان ڏينهن چانهه پيئڻ کان پوءِ واپس توهانجي آفيس ۾ آيس - منهنجن نظرن دوکو ڪين کاڌو هو. توهينمبرلبر هڪ گهايل پکي جيان مونڏانهن نهاري رهيا هئا. مان پلا ان مهل چاٽي ڪري سگهيس. اکين ۾ جل، من ۾ پيڙا کڻي مونٽي رهي هئس، جو توهانجي سيڪشن وٽان لنگهنديڀتم، "ڪشور جو نصيببه ڦٽل چئجي!" توهانجو نالوڀڌي ڇرڪ نڪري ويو. رومال ڪيرلئي ڇڏيم. اهو کڻڻ لاءِ جهڪئي نئڙيس ننئيڀتم، ڪا چوڙين جي جهنڪار جهڙي مٺي کل کلي چئي رهي هئي. "سروج جي دوستي کي گهٽنئي ان طرح غلط سمجهيو، سندس شادي جو ڪاردِ خبر ناهي ڪيترن جون مرادون مٽيءَ ۾ ملائي ڇڏيون هونديون."

مونکي جڻ ڪنهن جيل مان آزاد ڪري ڇڏيو. پانيم ڍڪ پيلئي واپس اچان. مگر ناري هميشه پيار جي کلئي اظهار کان ٿهندي رهي آهي ۽ پلا ٿهيبه چو ڪين. پرشن کي جو سندس کليو اظهار وٽيئي ڪين.

مان پنهنجي آفيس ڏي آيس اهوئي سوچيندي رهيس ته پرش کي فقط سنگت مان ڍؤ ٿي ويندو آهي، اهلبه حقيقت ناهي. دل ۾ چيم، "اگر وري ڪڏهين گهر وسايوسين ته مان توهانکي پنهنجي سيني سکين ساهيڙين سان خوب ملڻ جهلڻ

ڏينديس........"

۽ شام جو توهانجو خط مليو. بس ڪجهه ڳنڍيون تنل نارون ڳنڍيجي ويئون آهن. ڇا ٿيو آهي، ڪجهه سمجهه ۾ ڪونه ٿو اچي. جهونا پراڻا ڳايل نه ڳايل، عجيب راڳ پيا دل ۾ هرن! توهان به مون جيان هڪ طوفاني رات گذاري آهي. دل جي بستي ڪي زمين دوز ٿيندو ڏنو آهي. ان لاءِ دڪ اٿم ـــ پر "روپ وري ڪڏهين جدا نه ٿينداسين" انهن اکرن ڇا ته جهومايو اٿم. "جنهن روڪ ڪي ٻنڌن ٿي سمجهيم اهو پريم هو مڪتي هئي." توهان جي انهن اکرن ڪيڏيءَ پيڙا کان مڪت ڪري ڇڏيو آهي ڪيئن ٻڌايانو. نند جو نٿي اچي سو، گذري ڪي ويهي پنن تي پلٽيو اٿم.... هاڻ اسين ڪڏهين به نه جدا ٿينداسين. الاجي ڪهڙي طوفاني رات شادي جي بنڌن ايترو گهر گهلائي ويا. خط ملڻ کانپوءِ به ڪي گهڻ طوفان ڪين لڳا آهن. وچ جا چمڪاٽ به الاهي ٿيا آهن. پرهه ٻاکون ڪڍي اوسٽهين هنبتي جو ڪيترو تيل جلندو، اهلبه خبر ڪانهي. وچوڙي جي رات جيڪا ويا ڪلتا هئي، ان کان ڪئين پيرا وڏيڪ ويا ڪلتا اڄ ڪٽي ويئي آهيان جي منجهه. جاڻان ٿي توهانجي به اڄو ڪي رات درين ڪوليندي بند ڪندي ٻالڪني ۾ ويهندي ڪتاب پڙهندي، ڪڻن سهيريندي الاجي ڇا ڇا ڪندي گذاريندي . مگر صبح جيپهرينڪرٽسان گڏ هي خط ڪير واري هٿان توهانکي ملي ويندو. نون شمار هوندو، جڏهين توهين ايندا. اها گهڙي بس تصور نٿي ڪري سگهان پرهه ڦٽي جي پڳهاريل سون کان به سهڻي هوندي،

ڏيهہ ٿيو پرڏيهہ

جانڪيءَ کي لڳو ڄڻ لهي ڪو سالن ڪونہ ٿيو هو. پورا پنجٽيهہ سال گذاري چڪي هئي ساهرن ۾. هيئنر هوءَ ڊڪندڙ ٽپندڙ هرڻيءَ جيان ڪين رهي هئي، جا ڏاڪڻ جلدي ڏاڪا ڏٽپندي لهندي هئي يا چوٽ تي چنڊ کي آرڳ ڏيڻ ويندي تہ وڄندڙ ڪنجهي جهڙيءَ ڪل سان پاڙيسرين کڙڪڻ ڇڏيندي هئي. پوءِ جڏهن گهوٽس ڳالهہ ڪئي تہ سنڌ مان، سندس پيڪن جي ڳوٺ مان، ڪو مهمان اچي لٿو آهي پيڊي تي، تہ جانڪيءَ جي من ۾ هلچل مچي ويئي. گهوٽ کي چيائين "هاڻي جو هاڻي ٽيليفون ڪري، مهمان کي گهر ۾ گهرائي ڏينم." هو پيو ڪلي - "هن عمر ۾ بہ پيڪن جي ايڏي سِڪ! ننڍڙيءَ نينگر جيان ڪٽي انگل ڪيو اٿيئي تہ مهمان کي گهر ۾ گهرائي ڏي....."

جانڪي رسي پيئي تہ گهوٽس چيو، "واه! تون تہ ويهہ سال ننڍي پيئي لڳين. چڱو ڀلا گهرائي ٿو ڏيانءِ مهمان!"

مهمان گهر ۾ آيو تہ جانڪيءَ ۽ گهوٽس ڏاڍو هاءُ ڀاءُ ڪيس. ڪاڏي جي ٽانگهہ لٿي تہ جانڪيءَ جي گهوٽ چيو، "مان آفيس ٿو وڃان، تون هاڻي ويهي ڳوٺ جا احوال پڇيس."

جانڪيءَ واندي ٿي اچي مهمان جي اڳيان ويٺي. ڏاڍي حب مان پڇيائين، "سچ چئجانءِ ڪيول ڀاءُ، تون منهنجي ڳوٺ ۾ رهندو آهين. اتان ئي آيو آهيان؟"

"هائو ادي! بلڪل ڳوٺان ئي آيو آهيان..."

جانڪيءَ جي چيڪن ڳلن ۾ ڪڏڙيون نهي پيئون. چيائين، ادا الاجي ڪيترا سال ٿيا جو ڳوٺ مان آيل ڪو ڀڪي بہ نہ ڏٺو اٿم. پريا 35 سال ٿي ويا آهن ملڪ جي ئي رڳو ورهاڱي ڪي، پراڻ وقت جو ماڻهو اڏاٽا آهن ککڙن وانگر، تہ داڻو نہ مڙيو آجي داڻي سان. ماءُ پيءُ جي ئي رڳو پٽڪ ملي هئم تہ ويچارا مهاجرن هٿان مارجي ويا باقي بہ ڪٽنب تہ اجلبہ معلوم ڪونهيم تہ ڪيڏانهن ويو. وري اچ وڃ جا رستا نہ روڪجن ها تہ بہ چڱو. ماڻهن کي ڻاپر ملي، تڏهن تہ ڪو وڃي واءُ سواءُ لهي اچجي ها ڳوٺ جو........ پر ويرڻ ۾ پاسپورٽن پنهنجي جنم جي ڳوٺ کي هٽي ولائتين ڪان بہ پري ڪري ڇڏيو آهي. ڪڏهن تہ اهڙي چڪ ٿيندي اٿم ڳوٺ لاءِ جو رات رات پيئي جاڳندي آهيان."

ڪيول همدرد لهجي ۾ چيو، "ادي پنهنجي جنم ڀومي هوڻءَ شايد ايڏي ياد نہ بہ اچي پر ان کان پري هليو آءُ تہ انجي هر شيءَ جڻ اکين اڳيان پيئي ڦري. پر ادي هاڻي اسانجو ڳوٺ، ڳوٺ تہ رهيو اٿيئي، اصل شهر ٿي پيو آهي. آس پاس جي پسگردائين ۾ جو ڀانت ڀانت جي سامان ٺاهڻ جون فئڪٽريون کليو ئون آهن تہ شهر جي رونق ئي ٻي ٿي پيئي آهي...."

جانڪي، ڪيول ڏي نهاريندي، دور ڪٿي پنهنجي ڳوٺ جا نظارا ڏسي رهي هئي. ڪيول چيو، "نہ رڳو ڳوٺ جي شڪل صورت ڦري ويئي آهي پر اصل ماڻهن جا وچار وهنوار بہ بدلجي ويا آهن."

"ڪيئن ڀلا!" جانڪيءَ ڏاڍي انتظار ڏيکاري.

"هڪڙو مثال ٿو ٻڌايانءِ. ٿورو وقت اڳ جي ڳالهہ آهي. هڪڙو وڏو زميندار جيڪو ڳوٺ جو مکيءَ جي پٽ کي پڳ ٻڌڻ آيا تہ ڇوڪرو وٺڻ ئي نہ پيو ڏئي. چي: اهي زمانا ئي لڏي ويا، جڏهن مکي پڳ ٻڌي اوطاق تي ويٺو چلم ماني ٻڙڪا ڪيندو هو ۽ ڳوٺ جا هاري ناري اچي ڪيس سلام ڀريندا هئا. هاڻي ايترو وقت سو ڪنهن کي رکيو آهي. ٻئي نہ بہ ٿيا ڏهين زماني جا، تن چيس: مڙيو ئي ڪٽي سو ڻ ڪر بہ بيو هاڻي چلم ڇاجي، اوطاق ڇاجي؟

جانڪيءَ ڪان ڪل نڪري ويئي.

ڪيول چيو، "ادي، اُڄ جي سنڌي جوانن کي سنڌ جي ڌرتي سان ڏاڍو پيار آهي. توڙي لڏي ويل سنڌين لاءِ بہ ڏاڍي حب ۽ همدردي اٿن. سنڌي ٻولي لاءِ تہ جان ٿا ڏين. قديم ورثي ۽ تهذيب کي قائم رکڻ تہ سندن فرض ٿي پيو آهي.."

جانڪيءَ جيڪي ٻڌو ويٺي سو ڪيس لڳي رهيو هو. سرور جي ڪا ڳالهه ٻڌو ويٺي سو ڪيس مٺين ٻيءَ لڳو جڻ ڏاڍو پري ڪان ڪو پرلاءُ پيو سندس اندرئين من تي پوي. فور ڪٿي ماضي جي تصويرن کي ڏسندي چيائين, ادا اسين جڏهن ننڍيون هيونسين تڏهن تون ڏسين ها اسان جو رهڻ ڪرڻ. انهن ٺيندي هئي ته پاڙي جون نياڻيون گهر گهر ۾ ڪٺيون ٿي ڪرنديون هيوسين. اُچن چانورن جي ڪچڙيءَ مٺان ڪنبڻ ڪي ڏينديون هيون, وڏي ٿالهي ۾ هٿ ڏوئي دعا جا چندا هڻندي. چونديون هيونسين: ان ڏي ڏن, ڏولي ۾ ننهن ڏي, ڪاڪو ڪٺي ڪوڪلا, جوٽس جٽي چوڪرا, اڪڙيءَ ۾ ڪڪ, ڪاڪو ڪٿي آيو لڪ.....”

هاڻي ڪيول جي ڪلڻ جو وارو هو.

جانڪيءَ چيو, ”گهڻو مزو ته ڪارڪتن ۾ لڳندو هو. جوان ڇوڪريون ٻه ٽي ورنيون گڏجي تلسيون يا نوميون رکنديون هيون. اهي ٿي ڏينهن ملڪ اسانکي ديويون ڪري پوڄيندا هئا. اسين به ٽڪاڻي ۾ ٽئي ٻاري پوتي ٻڌي پيا هڪ ٻئي جي گهر ايندا سين ويندا سين. ڪل ڪل جا ڪنداسين ۽ بس گهڻيون گهڻا پيا وڄندا....”

ڪيول به پنهنجي شهر جي ساڳين ئي گهٽين پاڙن جو تصور ڪرڻ ۾ ڪوهيل هو. جيڪي اڄ به ڪيس لڏي ويلن لاءِ اداس اداس نظر ٿي آيا. آهستي چيائين, ”ادي!....”

مگر ادي ڪٿي ٿي ٻڌي. هوءَ ته پنهنجي ٻالپڻ جي ڏينهن جا خواب ڏسڻ ۾ مخمور هئي. چوندي ٻئي ويئي......”اسڪول وارا ڏينهن ته ڏاڍا مزي ۾ گذريا پر ڪاليج ۾ تهڪئين وڏيڪ خوشيون هيون. ڪاليج ڪو ڳوٺ کان گهڻو پري ڪين هو, پر ڪاليج ۾ پوتي ڪير ٻڌي! بس ادا مون به تڏهن فراڪ ۽ ڪرتا سلورون پائڻ شروع ڪيون . منهنجون ڪي سرتيون ته ساڙهيون ٻڌي ايندڀون هيون ڪاليج ۾. اصل جوڙيون پيئون لڳنديون هيون. سندن شاديون به مونکان اڳ ٿي ويئون. مان ته اڄ به شادي ڪانه مڃان ها, ڇو ته مونکي ڊاڪٽرياڻي ٿيڻ تي ڏاڍي دل هئي. پر ڊاڪٽري پڙهڻ جو ڪاليج ته شهر ۾ به ڪين هو....” جانڪي ڏاڍي دلگير نظر آئي.

ڪيول چيو, ”مگر هاڻي ته ميڊيڪل ڪاليج به آهي اسان وٽ. مٺين ته نيون سرڪاري آفيسون اسپتالون, اسٽيشنون به اهڙين نهيل آهن, جو ڏسي اکيون چرخ ٿي ويندو.......”

ڪيول جي ڳالهه ٻڌي جانڪيءَ جي منهن تي ارمان جي ريکا اڄ به گهري ٿي ويئي. چيائين, ”ڏاڍي دل هئم ڊاڪٽر ٿيڻ جڻ تي پر ڪاليج به پورو نه ڪيم.”

ڪيول چيو, ”ادي توهان جي زماني ۾ الاجي ڪيتريون نياڻيون ڪاليج پڙهندون هيون پر هاڻي ته وڏو تعداد آهين زناني عالم جو. مزي جي ڳالهه ته اها آهي جو هاڻي نياڻيون به ڪوشش ڪن ٿيون. ڪهاڻيون الاجي ڇا ڇا پيئون لکن. اصل فصل لهي پيو آهي سنڌي اديبائن جو. ڪي شاهه سچل ساميءَ وارا بيت گيت پيئون لکن ته ڪي ٽئگور پريمچند ۽ شرت چندر وانگر ڪهانيون قصا پيئون لکن, ڪي ته ڪٺي علم ليڪچر به ڪن ۽ ريڊيو ٿي ويءَ تان پروگرام به پيئون ڏين. جوالڙين جو هر ڏس ۾ اڳتي قدم ڏسي توهين ته جيڪر ڏاڍو عجب کائو.”

جانڪيءَ وڏي اتساهه سان چيو, ”اڙي چوين ٿو رڳو عجب کائيندي مان ته ادا اڄ جي پيئي آهيان منهنجي ڳوٺ جون نياڻيون قصا ڪهاڻيون ۽ بيت گيت لکڻ لڳيون آهن واهه واهه, مونکي ته پر هجن ته جيڪر اڏامي وڃي پنهنجي ڳوٺ ۾ پهچان. مان ته آهيان ئي ڪهاڻين جي ڪوڏي. ادا, ڪنواري هوندي به ياد ٿي اچيم, سڳي ٻلبي ۽ چاچي جي چوڏاري اسين ڇوڪريون سڀ ڪمر ڪري وڃي وهندا هئاسين. سياري جا ڏينهن هجن...... سگريءَ تي هٿ پيا سيڪيون ته جهول مان ڏو ڏيون ٻه باداميون ۽ اکروٽ ڪڍي ڦوڙي پيا کائون, پر ڌيان هجي سڄو قصن ٻڌڻ ۾. راڻي مهاپاري جون آکاڻيون, الف ليلا جا قصا, عمر مارئي ۽ سسئي پنهون جون لوڪ ڪٿائون...... ڪيڏي رات تائين وينل ٻلبي ۽ چاچن چاچين واتان ٻڌندا هئاسين. هڪ ڀيري ته عجب جهڙي ڳالهه ٿي گذري. گهر ۾ نائين جي روٽي هئي. مردن جي محفل ۾ دارون جو دور پئي هليو. روپين وٽين ۾ ڦوٽن ۽ مصري وارو دارون ڪنيو ڊڪ ڊڪ ڪري ويٺي پيئائون. مٿان هو ڇهرن ۽ ڪوڪ پلي

تي وارو. اهڙي وايو منڊل ۾ هڪ ناني ڪامسين ۾ ڪامروپ جو قصو ٻڌائڻ شروع ڪري ڇڏيو. قصو ٻيتن ۾ ٻڌو ۽ زباني ياد هوس. ڳالهه جو شروع ڪيائين ته جو جتي سو تتي ٿي ڀي هي ويو. اوچتو اما وڏي وني ڏنيون اوچنگارون. ڳالهه ۾ اهڙو ڪو درد هو، جو اما کي پنهنجو ولات واري ياد پيو ٻس ستا ڦٽ اکلي پيس. ٽيهه سال جو پٽ خط پڙهڻ ۾ نه لکيو هوس. ان ولات واري جي ڪنوار ٻه اچي ڪراڙي ٿي هئي. مڙس جي وڇوڙي ۾ ڳري ڪندا ٿي ويئي هئي. انجلبه اهڙا ستا سور جاڳي پيا جو وچاري تتر وانگر اچي ڦتڪي..... وچورو ڏاڍي ٻري چيز آهي ادا.... " چوندي چوندي جانڪي چپ ٿي ويئي. ڳرڙها سندس ٻنهي ڳلن تان لاٿون ناهي پئي وهيا.

اتي ڪيول ڏاڍي آترويلاسان چيو، "هيڳالهيون ته منهنجي امي ٻه بلڪل ساڳيءَ طرح ٻڌائيندي آهي"

ڳوڙهن سان ٽمٽار اکيون مٿي ڪڍي جانڪيءَ پڇيو، "ڪير؟"

"منهنجي امي توهانجي شڪل ٻه گهڻو پيئي ملي ان سان. هوءَ ڪڏهن ڪڏهن ٻه چوندي آهي ته ورهاڱي وقت سرحد پار هڪ پيڻ پرڏجي ويئي هئي، تنهنجو نکو ڏس نکو پتو اٿم. ٻڌو ٻه ڳالهه ڪندو آهي ته ورهاڱي وقت جڏهن ماڻهو گهر تڙ ڇڏي اتي پڳا تڏهن ڪيترا ڪٽنب هڪ ٻئي کان وڇڙي ويا. اسانجي امي ٻه ڪيس اسپتال ۾ ملي ڪئي. ورهاڱي جي ڦٽيلن ۾ ستايلن جي شيوا لاءِ اسپتالن ۾ ڪاڏو پئي وراهيو ته اميءَ سان ڏيٺ ويٺ ٿي ويس...."

جانڪيءَ تڪڙ ۾ پلڪ سان منهن اگهي چيو، "پاريتي ته ڪانهي تنهنجي ماءُ؟"

ڪيول جون اکيون ڦاٽي ويئون "هوءَ چوندي آهي ته اڳئين جنم ۾ پاريتي هئس."

"اڙي ٻا..... منهنجا لال ڪيول تون ته منهنجو سڳو ڀاڻيجو آهين اسين زالون شاديءَ ڪانپوءِ واريءَ حياتيءَ کي ٻيو جنم ٻه ڀيو جنم، سو حق تي تنهنجي اميءَ توکي چيو آهي ته اڳئي جنم ۾ پاريتي هئس يعني پيڪو نالو پاريتي هئو

هاڻي ڪو جانڪيءَ جي ٻهڪ ٻهڪ کي ڏسي ها. گهوٽس جڏهن گهر ۾ قدم رکيو ته ڪيول ڪي ٻانهن کان ڇڪيندي، ٻڌو ٽا ..... چوندي سندس اڳيان وني ويئي. "هي اٿو منهنجو ڀاڻيجو منهنجي پيڻ ..... پارپتيءَ جو پٽ!.... ڪٿي اچي پرڏيهه ۾ ڏيهي مليو اٿم" چوندي چوندي وري اچي روئڻ ۾ ڇٽڪي. ڪيول، گهوٽس ڪيسجي ڳالهه پيرئتي ڪري ٻڌائي. هن ٻه ڪيول کي ڪڍي گلي لڳايو. ڪيول جي ٻه چوند جهڙي گول چهري مٿان پنهنجائپ جي چانڊوڪي ٻهڪي پيئي.

جانڪيءَ جي ته خوشيءَ جو پارئي ڪين هو. چوي پيئي، "ڪيول پٽ توکي ڏسي ته ٿئين پيئي سمجهان، جڻ سالن جي وڇڙيل پيڻ ملي آهي مونکي ڇا چوان توکي مٺا تون ته آهين اسان پينرن جي وچ ۾ پل ٻن سرحدن جيوچ ۾ واٽ.."

اهو سڀ چوندي سندس نڪ جي ٻوندي وري ڳاڙهي ٿي ٿي ويئي.

گهوٽس چيو، "اڙي پر تون روئين ڇو پيئي؟ توکي ته هاڻي کلڻ گهرجي. هميشه پيئي سڪندي هئينءَ سنڌ ڏسڻ لاءِ هاڻي ته پيٽين لڏي آهي ته هلي ٻا ڏو ڏيهه ڏيکاري ايندو ساڻءِ. اڙي اڄ وڃ ڏکي نه ڪر يچڏين ها ته گهڻو اڳ وني هلان ها. ڇا ڪجي؟ ڏيهه ٻه جو پرڏيهه ٿي پيو آهي"

مني ڪهاڻي

پهريئين دفعي شيمپو ڪمپنيءَ جي مشهوريءَ لاءِ شيمپو وڪڻڻ آئي ته "آنٽي" چئي ڳالهايو هيائين. هوءَ سريلي آواز سان انگريزيءَ ۾ شيمپوءَ جا گڻ ۽ قيمت ٻڌائڻ لڳي.....

چيو مانس، "چار ڏاڪڻيون چڙهي آهين. ويهي سامت جو ساهه ته کڻ..."

چؤ طرف نظر ڦيرائيندي هال ۾ وڏي ميز اڳيان ڪرسي تي اچي ويٺي. مون بسڪٽ ۽ پاڻي اڳيان رکيو مانس ته بسڪيٽ جي پليٽ پرتي سيرهي، سهڻين ڊگهين آڱرين سان. اڳيان رکيل ٻرنيءَ مان پاپڙ ڪڍي هٿ ۾ جهلي مون ڏي ڏسڻ لڳي.

آنٽي پلي ڪٿان نه؟" هينئر سنڌيءَ ۾ پڇيائين.

"اڙي واه! تون ته سنڌياڻي آهين؟ مون ته توکي پارسياڻي يا گجراتڻ سمجهو."

"نه آنٽي، مان ته نج سنڌياڻي آهيان. ڊيڊي ممي ڪانوينٽ ۾ پاڙهيو اٿم. انڪري توهانکي سنڌياڻي نه لڳي هونديس."

"شڪر آهي سنڌي پاپڙ ته کاڌءِ."

"پاپر ته مونکي ڏاڍو وڻندو آهي."

"۽ سنڌي ۾ ڳالهائڻ؟"

"وڻندو ته آهي، پر گهر ۾ ممي ڊيڊي هندي يا انگريزيءَ ۾ ڳالهائيندا آهن"

"پوءِ تون ڪيئن سنڌي سکينءَ؟"

"منهنجي سويٽ گرئنڊ ما آهي نه اها رڳو سنڌيءَ ۾ ڳالهائيندي آهي."

"چئبو تنهنجي ڏاڏيءَ تنهنجي گهر ۾ سنڌي ٻولي کي سلامت رکي ويٺي آهي."

"آنٽي منهنجين مرهٽي ۽ گجراتي ساهيڙين جا ممي ڊيڊ گهرن ۾ پنهنجي ٻوليءَ ۾ ڳالهائيندا آهن."

"پوءِ توکي تنهنجن ممي ڊيڊن جو سنڌي ۾ نه ڳالهائڻ ضرور نه وڻندو هوندو؟"

"اهو ڏاڍو خراب لڳندو آهي آنٽي. ڏسو نه انگريزن کي ڪيڏو نه پنهنجي ٻولي سان پيار آهي! ڪٿا ڪهي اچن ٿا هتي ڪانوينٽون کولي اسانکي انگريزي سيکارڻ !!..."

هن ننڍيءَ عمر واري ڇوڪري جو هيڏو عقل ڏسي، پيار اچي ويو مٿس. سندس ڪلهو ٺپي چيم، "سنڌي ساهتڪارن به وطن کان وڇڙي، ڪوهه پري رهي به، هتي پنهنجي سنڌي ٻولي جو ٻين اڳيان ڳاٽ اوچو رکيو آهي...."

هوءَ ڪا ڪن سوچ ۾ پئجي ويئي. ڄڻ اوچتو خيال اچڻ تي چيائين، "پر هي شيمپو آنٽيءَ"

مون ڪلائنس شيمپو ته خريد ڪيو پر ڪيترا ڏينهن سندس سوچ ڪندڙ صورت اکين اڳيان ڦرندي رهي. ٻئي پيري جڏهن هوءَ آئي ته در ۾ پير وجهنديئي هن "ڪيئن ديدي" چئي اهڙي حب سان اچي هٿ ملايو، جو مان ته دنگ رهجي ويس. ٻپن تي لڏندي ڏاڍي فلڪ سان چيائين، ٻڌايو ديدي، توهانجي سنڌيءَ جو ڇا ٿي رهيو آهي؟"

ڳل پٽي اندر وٺي آئيسانس. چيم، "توهانجي سنڌي" جو ڇو ٿي چوين؟ اسانجي سنڌي جو ڇو نه ٿي چوين؟"

"ساري(Sorry) اسانجي سنڌي جو ٻڌايو ڪهڙو حال آهي؟"

ٻلبلي سنڌيءَ کي ڌارڻ يا ڌڪارڻ جو ٻار ته هاڻي توهان جوانن جي ڪلهن تي آهي."

"ديدي سچ ٿا چئو."

مون چيو، "اچ پلا ڪهڙي شيمپو يا ڪريم جي مشهوري ڪرڻ آئي آهين؟"

”اڙي نه، اڄ مان هڪڙي تمام وڏي مقصد لاءِ ملڻ آيو آهيان.“

”تمام وڏي؟ اڪيون چيني چيم. هن 19– 20 ورهين جي ڪنڌيءَ ڪي چيرڻ تي ڏاڍي پئي دل ٿي. پر پاڻ گنيپرتا سان اڪيون قاڙي چيائين، ”ها ديدي، اسانجي ڪالونيءَ ۾ هڪ استري سماج آهي. ان هڪ سڀا ڪوٺائي آهي، جنهن ۾ جدا جدا جاتين جون عيوضياڻيون پنهنجي پنهنجي جاتيءَ جي اتهاس، ڪلچر، ساهت، سنگيت وغيرهه بابت ڪجهه ٻڌائينديون.“

”سو تون اُتي سنڌين جي عيوضي ٿي وينديءَ؟“

”توهانجو اڳيئين پيري چيو هو ته جيڪو سنڌي، پنهنجي ٻولي ڳالهائي ٿو، سو سنڌي جاتيءَ جو سپاهي آهي! ڏسو هن پيري توهان سان سڀ سنڌي ۾ ڳالهايو اٿم نه ....“

”ڏاڍي چالاڪ آهين. منهنجيئي ڳالهه سان مونکي اچي پڪڙيو اٿيئي.“

”۽ مونکي جو اچي استري سماج ۾ پڪريو اٿن. چي: توهان سنڌين ۾ به اسان وانگر سنت، مهاتمائون، اهتڪار، سنگيتڪار ۽ ڏڻ وار هوندا. مون چيو مان: ها ها، ضرور هوندا. مان ڇو پٺتي پوان؟“

”ڏاڍو فخر ٿيو اٿيئي سنڌي هجڻ تي؟“

”سو ته ٿيندومئي. سڀني کي پنهنجي پنهنجي جاتيءِ تي فخر آهي ته مان ڇو نه ڪريان. اسين ڪيترو به ڪٿي انگريزي ڳالهايون، هندي ڳالهايون پر رهنداسين ته سنڌيئي نه ....“

مان هن ننڍي ٿهيءَ جي ناز تي فخر ڪرڻلئي ڪريان ته هوءَ واچ ڏسي اٿي کڙي ٿي ”مان شام جو ايندس. سوالن وارو پنو ڪٽي. ٺيڪ آهي نه ؟“

هوءَ ڇا ويئي آهي! پر مونم پنهنجيءَ نئين نسل لاءِ اميدن جي جوت جاڳائي ويئي آهي.

پکي سونهبو پنهنجي

شامي، اصل ان طرح لهر ۾ اچي ويندي، اهڙي ڳالهه ته دروءَ ڪڏهن به ڪانه سوچي هئي. شاميءَ جي پر واريءَ ڄڄهه ۾ڪئي، ڪيس ڇهه مهينا گذري ويا هئا، پر شاميءَ ڪي سڀئين سنجيدي ٿئي ڏٺو هئائين. درو پهرين ته ”آنٽي ممٽي“ ڪري سڏيندي هئس، پر

شامي جي ناراض ٿيڻ تي ”دادي“ ڪري سڏڻ لڳي هئس.

داديءَ لاءِ عزت ۽ پيار به هوس. ويتر جو داديءَ جو پاٽيجو شادي ڪرڻ لاءِ ولاتي مان اچي، داديءِ وٽ لٿو ته درو جڻ شاميءَ جي نندي پيڻ ڀڄي ويئي. گڏجي وجي چوڪري پسند ڪري آيون ته ڪپڙو ٻه گڏجي وٺي آيو...

مگر لاڏن مهل شامي هن طرح ”تتوءَ تتوءَ“ ڪندي اٿي نچڻ لڳندي، اهڙو ڪيس خواب خيال ۾ ڪين هو. دروءَ ڪيس زنده دلي سان نچندو ڏٺو ته سندس نستي جسم ۾ ٻه خوشي جي لهر ڊوڙي ويئي. خوشي ڪي ڳولڻ لاءِ ته هوءَ پنهنجو فلئٽ ٻه ڇڏي ڪئي هئي!.....

لاڏي هلندي، ”تولاءِ سپاهي ٻه گهرايان؟ وزير سڏايان؟ راجا ڪي مجايان؟ ”ڇڻ ته سهٽي؟ ڪڇ ملؤڪلڻ؟“ چوندي جو سيني ڪٽي دروءَ ڏانهن نهاريو ته درو سڄي سڪور جي سوڙهي ٿي ويئي، زالون ڪيس تهڪئين وڏيڪ ڇيڙڻ لڳيون. ڏاڍا ڪليا ڪليا چرچا ڪسڻ لڳيون. دروَ ته ڪڏهن ههڙي محفل ڏٺي ئي نه هئي. سندس لونڊڙين ۽ ڪان جي پاپڙين ۾ خون تڪڙو ڊوڙڻ لڳو. هٿن سان منهن ڪٽي ڊيڪيئين. سڄي محفل ۾ تهڪڙو ٻڄي ويو.

شاميءَ، چمچي سان دهل مٿان نڪ نڪ ڪندي ”پپيهو ٻولي تن ۾“ شروع ڪري ڇڏيو. وچ وچم ساڪيون هلڻ لڳيون. وايو منڊل سوز ۽ درد سان پرجي ويو دروءَ پاڻ ڪي سمنڊ تي لڏندڙ ٻيڙي ۾ لڏندو محسوس ٻئي ڪيو. پاڻ ساڪيون نه ٻئي ڇئي سگهي، پر وٽيس اهڙو جو دل ٻئي ٿيس ته پنو پينسل ڪٽي لکي وٺي. ليڪن ڪيس سنڌي لکڻ ٿي ڪئي؟

ساڪي ڏيڻ مهل دهل جي ڏڪ ڏڪبند ڪئي ئي ويئي. انڪري ساڪي ڏيڻ واريءَ جو آواز وڏيڪ سريلو ۽ درديلو ٻئي لڳو. هڪڙي پنيان وڏيڪ ۽ وڏيڪ درد فراق جون ساڪيون ٻئي ڏٺئون. چي:

”سڄڻ وڃين ٿو پرديس ته ميرو ٿي گهمجانءِ

ڌوٻيءَ ڌوتا ڪپڙا مور نه پاڄئانءِ،

هردم ياد ڪجان ته پتنگڙي اٿئي هن ديس ۾.“

اها ساڪي ٻڌندي ته هڪڙي نندي نيٽيءَ جو من جهليوئي نه ٿيو. هوءِ روئي پيئي. ڳوڙها لڪئڻ لاءِ اٿي ٻاهر ويئي.

شاميءَ چيو، ڇڏيو هاڻي ساڪيون، ويچاريون گهوٽن کان وڇڙيل دليون وجهلي ٿيون پون. مون هيڏيءَ ساري سيٽن سڄڻن واري ڪي ٻه وڻڻ پيو اچي.“

سيني ڪان ٺهڪ نڪري ويو.

درو من ۾ جهاتي پاتي ته ڪيس ٻه پنهنجو من ٻلڪل ڳورو محسوس ٿيو. ۽ شاميءَ شروع ڪري ڇڏيو:

ٻاروچو، منهنجو ولائت کان ٿو اچي.“

هڪڙي پڇيو، ”ادي پوءَ ڪا ڪٽبٽ گهرئي اٿئي ٻاروچي لاءِ؟“

ٻيءَ جواب ڏنو، ”چو نه ادي، هالن مان جنڊيءَ جي کٽ گهرئي اٿم.“

دروءَ پڇيو، جنڊي ڇا؟“ ليڪن ايترو آهستي چو جو رڳو شاميءَ هٿن ۽ ڪنڌ ڪي لوڏو ڏياري چيو، ”ماٺ ڪر ماٺ، مٺئي! ڊنلپ جي گاديلي وارو پلنگ نهرايو اٿم، سنڌ فنيچر واري ڪان.“

پهرين چيو، پلا وڳو کهڙي ولائت کان گهرايو اٿيئي؟“

ٻي چيو، ”چين ولائت کان.“

شاميءَ پٽ تي هٿ جي تري سان ٺڪ هڻي چيو، ”ڦٽ مٿي چيني کي، وڳو ته ونيءِ آهيان گانڌي مارڪيٽ منجهان.“

ڪلڪو ٻئجي ويو. ۽ لاڏو شروع ٿي ويو.؟ ”چتون چري پري، گهوٽ ماءُ ٿو گهري.“

سچي گهوٽ ماءُ ته ولائت ۾ ويني هئي. پر گهڙيون شاميءَ ڪيئي ڪٽيون هيون. انڪري سيئي شاميءُ ڪيئي شرطئڻ لڳيون.

چون پيئون ”ڪنوار پيءُ تولاءِ وڳا نهرئي رکيا آهن..... سکر جي سوناري کان ساه گهرئي رکي اٿس ...... چندو حلوئي کان حلوي جا ٿالهہ لهرايا اٿس ٻڌاءِ گهوٽ ماءَ، وجين ٿي ڪانہ ٿي وڃين؟“ شاميءَ پلئہ سان منهن ڍڪي، ”نہ نہ“ ڪندي رهي. زالون ڪيس ڪلڪتي ٻئمگلور، اجمير احمدآباد، دهلي پرني گانڌ يڌام سنڌ ونگر ۽ سنڌ وغيره جي عجيب غريب شين جا ڏسڻ ڏسنديون رهيون پر شاميءَ جي هئي اهئي مڪني هاٿي واري ڪنڌ ڌوڻ.

آخر ڪنهن چيس، ”پلا هئليڪاپٽر تنهنجي گهمئڻ لاءِ گهرايو اٿس.“

ٻيءَ چيس، ”اڙي وينگس، اسپوٽنڪ ۾ چاڙهي چنڊ تي ٿو وني هليئي....“

پر شاميءَ جا هئا ڏاڍا نخرا. ئين ڪنوار وارو گهونگهٽ ڪڍيو پيئي ڪنڌ ڌوڻي. هڪڙيءَ وڏيءَ عمر واريءَ زال ته ٺڪ هڻي چيس، ”نياڳي چوري! ڪهڙي گهاري گهٽ ٿي پوئي؟ پاڻ پرجي ترجي ايندينءَ.“ مگر شاميءَ جو اهوئي ننو اڪر.

نيٺ هڪڙي تاڙي وڄئي اٿيبيهي چيو، ”ڪنوار پيءُ، ڪنوار سنيرئي، تنهنجي پٽ لاءِ.“

شاميءَ گهونگهٽ ڪولي اٿيبيني. هڪ چيلهہ تيبيو هٿ لوڏيندي چوڻ لڳيءَ ٻارڇا پاسي ڪريو، سيٽن ۾ ٿي وڃان.“

دروُ پنهنجن پرم ٿيل وارن ۾ آڱريون ڦيرئيندي ڏاڍي عجب ۽ شوق سان هي تهہ ترندو تيار ٿيل ناٽڪ ڏسي رهي هئي.

اوچتو هڪ ننڍي نيٽي ڳاڙهي ڳٽڪي عورت مٿي تي ساڙهي جو پٽڪوٻڌي لڪڻ هٿ ۾ ڪٽي وچم اچي نچڻ لڳي ۽ گهڙيءَ گهڙيءَ لڪڻ تي آڪڙ جي پچڻ لڳي، ”ڏسٽبدي آهيان؟“

سيئي گڏجي چوڻ لڳيون، ”ها ماريلٻدو آهين.“

درو تہ ڪي ڪلي ٻئي ڪيرو ٿي. ڳاڙهي پٽڪي هيٺان اچي نراڙي، ڪمان جهڙا ڀرون، نوڪيلو نڪ ۽ ڳاڙها ڪلٽا چپ هئا.

دروءَ تہ جوانڙيءَ جي منهن مان اکئي نہ ٻئي ڪڍي سگهي. چوڪريءَ کا ناچ ۾ پرٻيڻ ٿي ڏني. شروع جوڪيئين ”هو جمالو“ تہ ڇيڄ ٻئجي ويئي، سڀ نندڍيون وڏيون اٿي، پير ڪٽڻ لڳيون ۽ تاڙيون وڄئڻ لڳيون. دروٻہ پاڻ کي روڪي نہ سگهي.

رتن جڏهن شام جو آفيس مان موٽيو، تڏهن دروءَ کي گهر ۾ نہ ڏسي سمجهي ويو تہ پاسي واري گهر ۾ ويئي هوندي، جتان راڳہ ناچٻڌڻ ٻئي آيس. اڄ هو پاڻئي اٿي وڃي چانهہ ٺاهڻ لڳو.

درو، رتن جيٻي زال هئي. پهرين زال جلدئي مري ويئي هيس. اولادٻہ ڪونہ ڇڏي ويئي هئي. انڪري نازڪ ننڍڙي دروءَ جو، رتن ڏاڍو خيال رکندو هو. پوءِٻہ درو خوش نہ هئي، سندس شڪل پيلي ٿي ويئي هئي. هڪ ڏينهن توئنس جي حالت ۾ رڙ ڪري چيئين، ”ڪڍو مونکي هن فليٽ مان، نہ تہ اڪيلائي مونکي ڳڙڪئي ويندي.“

رتن پڇيو، ”مان جو آهيان پاڙي ۾ هيترا گهر آهن، پوءِٻہ تون اڪيلي!..“

دروءَ چيو، ”توهين ڇا سڄو ڏينهن مون سان ٻڌا وينا اهيو؟ ۽ هي پاڙي جا گهر آهن پلٻمبئي جا قيد ڪوٽ آهن؟ هيٻين ٻين جاتين جون زالون پاٽڪي سمجهن الاجي ڇا پيئون نہ رلٽيون ملٽيون، نہ ڪلٽيون ڪڏٽيون. پنهنجيءَ تي ۾ پوريون آهن.“

رتن سمهجي ويو هو ته دروءَ کي چاجي گهرج هئي هفتوبه مٿن سڪٽن ۾ دلالن پنيان ڊڪ ڊوڙ ڪري هڪ سنڌي ڪالوني ۾ مسواڙي جاءِ ڳولي آيو. جاءِ دروءَ کيبه پسندڪئي. ليڪن ٿورو ڊڄي چيائين، ”ڏسو، مان ته رهي آهيان هندستان کانٻاهر. جتي سنڌياڻيون کي ورلي رهنديون هيون. هتي الاجي ڪيئن هن پاڙي جي سنڌياڻين سان هري سگهنديس....“

رتن همٿائيندي چيو هوس، ”ڊپ نه ڪر. سنڌي وريبه پنهنجا آهن“ ۽ جڏهن درو سچ پچ هئي پاڙي وارين سان هري ويئي، تڏهن رتن چيو هوس. سچ چيو اٿن. ”راڻي چاهيٻانهي، پکي سونهبو پنهنجي“

درو جڏهن دهل جي ڌمڪ، ناچ جي ڌج ڌج ۾ گيت جي گونج ڪٺي گهر ۾ ڪئي، تڏهن ڏسي ته گهوٽس ويني چانهه ٺاهي. کلي چيائين، ”مونکي چو نه سڏيوءَ. ڪو پري ٿوروئي ويئي هئس.“

”اڙي راڻي! مسين مسين ته سنڌين جي محفل ۾ وجي روح ريڌو هوءَ. سو انم ڪيئن رخنو وجهندس.“

دروءَ کلي چيو، ”سنڌياڻين محفل واه جي مچائي هئيٻيلي آهن سچ پچ زنده دل. اصل ڳالهه ڳالهه ۾ڊرامو ٺاهي ٿيون وڌن.“

”تڏهن چا سمجهيو اٿيئي. سنڌي دماغ اهي موهن جي دڙي وارو. نج اصل دماغ. ڪو اڄڪلهه جو پلاسٽڪ جو دماغ ڪو نهي.“

”مونکي ته اڳي سنڌي وٽنڪي ڪونه هئا.“

”پلا سنڌين سان گڏ رهي جا نه هئينءَ. اسڪولبه پڙهينءَ انگريزي ته ڳالهه سکينءَ انگريزي. شڪر آهي جو سنڌي ته ڳالهائي سگهين ٿي.“

”ولائت ۾ هجبو هو ته اتي گهر ۾ سنڌي ڳالهائڻي پوندي هئي. اڄ انهيءَ سنڌي ڳالهائڻئي تمبچائي ورتو اٿم. نه ته هن پاڙي ۾به جيڪر مان پاڻکي اوپري ۽ اڪيلي محسوس ڪريان ها.“

”چئبو ته توتي سنڌياڻين جي محفل جو رنگ چڙهي ويو آهي“ چوندي رتن شرارتي نموني مشڪيو.

درو، لاڏن جي محفل تان موٽي هئي ته سندس سونهنئي نکريڪئي هئي. خون ۾ ڏاڍي حرارت اچي ويئي هئس. پتيءَ جو هٿ پنهنجي ڳل تي رکي چيائين، ”ڏسو ته تپي لوهه تي ويا آهن... الا، سنڌياڻيون گاريون ته ڪيئن ڏين ٿيون“

رتن کلي چيو، ”شادي مراديءَ ۾ ته گاريون هر ڪنهن جاتيءَ ۾ ڏيندا آهن. پيار وچان ڏنل گاريون ته گهريءَ جذبات جو ۽ پنهنجائيءَ جو اظهار هونديون آهن..“

دروءَ ڏاڍيءَ ناز ادا سان ڦيرو ڀائي چيو، ”ها، توهين تمبسڪئينئي چوندا“ سندس اکين جي ڪنڊن مان مستي ٽپي ٽپڪي.

”اهو پلا ڪوئي سنڌي ناچ سکيڪئي آهين چا؟“ رتن هيٺرن ڏينهن ڪانپوءِ درو جي ڳلن ۾ لالائي ڏسيبهارمبهار ٿي ويو هو.